Berakhos 7:1 — Zimmun: Permitted Eating & Obligation

בְּרָכוֹת ז:א | שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד

מקורות ראשונים בלשונם | ביאור הטעם וההבדלים

SHORT INTRO — WHAT IS GOING ON & THE UNIFYING PRINCIPLE

The One Unifying Principle of All 5 Paired Cases: Every contrast in 7:1 tests the exact same dual threshold — **(1) Permitted eating** (forbidden food cannot yield a blessing: מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה / בֹּצֵעַ בֵּרֵךְ נִאֵץ ה׳, B.K. 94a) and **(2) Valid Halachic obligation in Birkas HaMazon** (eating at least a *kezayis* of bread + being an obligated Jew). Permitted food + obligated eater = joins; forbidden/unredeemed food, <*kezayis*, or an exempt eater = cannot join.

What Zimmun Is & Why 3: *Zimmun* (“summoning”) adds a brief invitation before *Birkas HaMazon* when three adult men eat bread together. One diner cannot summon himself, and speaking to one partner is still a private exchange. Only when **1 caller addresses 2 responders** (minimum plural, *rabim*) does a table become a miniature congregation glorifying Hashem publicly (Tehillim 34:4: גַּדְּלוּ לַה׳ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו; Ritva 45a: בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ).

1. The Mishnah — משנה ברכות ז:א

משנה ברכות ז׳:א׳

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְאֶחָד, חַיָּבִין לְזַמֵּן. אָכַל דְּמַאי, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כַּזַּיִת, וְהַכּוּתִי, מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם. אֲבָל אָכַל טֶבֶל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, וְהַנָּכְרִי, אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם:

Translation: Three who ate together must make *Zimmun*. If one ate *demai*, First Tithe whose *terumah* was taken, Second Tithe or *hekdesh* that were redeemed, a waiter who ate a *kezayis*, or a *Kuti* — we make *Zimmun* with them. If one ate *tevel*, First Tithe whose *terumah* was not taken, Second Tithe or *hekdesh* not redeemed, a waiter who ate <*kezayis*, or a non-Jew — we do not.

2. Complete Bartenura — רע״ב על ברכות ז:א

רבינו עובדיה מברטנורא — משנה ברכות ז׳:א׳ (מלא)

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ. לְזַמֵּן. לְהִזְדַּמֵּן יַחַד לְבָרֵךְ בִּלְשׁוֹן רַבִּים נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

דְּמַאי. פֵּרוֹת עַמֵּי הָאָרֶץ קְרוּיִם דְּמַאי, כְּלוֹמַר דָּא מַאי מְעֻשָּׂרִין הֵן אוֹ לֹא, לְפִי שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים עַל הַמַּעַשְׂרוֹת וְאָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. וְאִם אָכַל וְלֹא עִשֵּׂר מְבָרֵךְ עָלָיו וְלֹא הֲוֵי מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, דְּרֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִים הֵם:

שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְּלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוֹלָה, כְּגוֹן בֶּן לֵוִי שֶׁהִקְדִּים אֶת הַכֹּהֵן וְלָקַח הַמַּעֲשֵׂר בַּשִּׁבֳּלִים קֹדֶם שֶׁנָּטַל הַכֹּהֵן תְּרוּמָה גְדוֹלָה, וְהַכֹּהֵן הָיָה לוֹ לִטֹּל תְּרוּמָה גְדוֹלָה תְּחִלָּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים, דְּרַחֲמָנָא קַרְיֵיהּ רֵאשִׁית, נִמְצָא תְּרוּמָה גְדוֹלָה שֶׁל כֹּהֵן בְּתוֹךְ הַמַּעֲשֵׂר הַזֶּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים שֶׁבּוֹ, לְבַד מִתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁעַל הַלֵּוִי לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִמַּעַשְׂרוֹ. וְאַשְׁמְעִינַן מַתְנִיתִין דְּהָכָא דְפָטוּר הַלֵּוִי מִלְּהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוֹלָה דִּכְתִיב (במדבר יח) וַהֲרֵמוֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה׳ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא תְּרוּמָה גְדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר:

וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ. כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ, שֶׁהַבְּעָלִים מוֹסִיפִים חֹמֶשׁ. וְקָמַשְׁמַע לָן תָּנָא דְּאֵין חֹמֶשׁ מְעַכֵּב:

וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כַּזַּיִת. דְּמַהוּ דְתֵימָא כֵּיוָן שֶׁהַשַּׁמָּשׁ אֵין לוֹ קְבִיעוּת אֶלָּא הוֹלֵךְ וּבָא אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, קָא מַשְׁמַע לָן. וּבְכָל הַנֵּי אַשְׁמְעִינַן דְּאַף עַל גַּב דְּדָמוּ לְאִסּוּר אֵין כָּאן בְּרָכָה בַּעֲבֵרָה:

וְהַכּוּתִי. מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא מֶלֶךְ אַשּׁוּר מִכּוּתָא וּמִשְּׁאָר אֲרָצוֹת וַיֹּשֶׁב אוֹתָם בְּעָרֵי שׁוֹמְרוֹן, וְנִתְגַּיְּרוּ מֵאֵימַת הָאֲרָיוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בָּהֶם כַּמְּפֹרָשׁ בְּסֵפֶר מְלָכִים (ב יז), וְהָיוּ שׁוֹמְרִים תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְכָל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָהּ מְדַקְדְּקִים בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הָיוּ מַאֲמִינִים בָּהֶם בִּקְצָת הַמִּצְוֹת, עַד שֶׁבָּדְקוּ אַחֲרֵיהֶם וּמָצְאוּ לָהֶם דְּמוּת יוֹנָה בְּרֹאשׁ הַר גְּרִיזִים שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים אוֹתָהּ, וּמֵאָז עֲשָׂאוּם כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים גְּמוּרִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם, הִלְכָּךְ הָאִידְנָא אֵין מְזַמְּנִין עַל הַכּוּתִי:

אָכַל טֶבֶל. דָּגָן שֶׁלֹּא נִטְּלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת קָרוּי טֶבֶל. וּפֵרוּשׁ טֶבֶל טַב לֹא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר טֶבֶל דְּאוֹרַיְתָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ טֶבֶל דְּרַבָּנָן כְּגוֹן דָּגָן שֶׁצָּמַח בְּעָצִיץ [שֶׁאֵינוֹ נָקוּב] שֶׁאֵינוֹ טֶבֶל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו:

וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְרוּמָתוֹ. לָאו תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר קָאָמַר דְּהַאי טֶבֶל גָּמוּר הוּא, אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן בַּכְּרִי לְאַחַר שֶׁנִּתְמָרַח וְהֻקְבַּע לִתְרוּמָה מִן הַתּוֹרָה וְנָטַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן תְּחִלָּה, וְאֶחָד מֵחֲמִשִּׁים שֶׁבּוֹ הִיא רְאוּיָה לִתְרוּמָה גְדוֹלָה לַכֹּהֵן, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נָתַן מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוֹלָה זוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וְאִם הָיָה מַקְדִּימוֹ בַּשִּׁבֳּלִים קֹדֶם שֶׁתִּתְמָרַח לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוֹלָה כִּדְכָתְבִינַן לְעֵיל:

וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּלָל דְּהָא מִלְּתָא דִפְשִׁיטָא הִיא, אֶלָּא שֶׁנִּפְדּוּ וְלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן, כְּגוֹן שֶׁפָּדָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּגְרוּטָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ בְמַטְבֵּעַ שֶׁאֵין עָלָיו צוּרָה, וְרַחֲמָנָא אָמַר (דברים יד) וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוּרָה. וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁחִלְּלוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְלֹא פְדָאוֹ בְּכֶסֶף, וְרַחֲמָנָא אָמַר וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף:

וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת. מִשְׁנָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הִיא, אֶלָּא אַיְדִי דַהֲדָר לְרוּבָּא לְצֹרֶךְ הֲדָר נַמִּי לְהָא:

וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. בְּגֵר שֶׁמֵּל וְלֹא טָבַל מֵיירי. וְאַשְׁמְעִינַן דְּכָל כַּמָּה דְּלֹא טָבַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא, וּלְעוֹלָם אֵינוֹ גֵּר עַד שֶׁיִּמּוֹל וְיִטְבֹּל:

3. Biblical Source Verses — מקראות לזימון

פסוקי היסוד

תהילים ל"ד:ד'
גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

דברים ל"ב:ג'
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

דברים ח':י'
וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ:

How 3 Emerges: Plural גַּדְּלוּ (2) plus אִתִּי (1), and אֶקְרָא (1) plus plural הָבוּ (2), both require **3**; וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' (Ber. 48b) anchors *Zimmun* in the Torah's *Birkas HaMazon* verse.

4. Biblical vs. Rabbinic — דאורייתא או דרבנן

גמרא ברכות מ"ה ע"א

גְּמ' מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב אַסִּי: דְּאָמַר קְרָא "גַּדְּלוּ לַה' אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו". רַבִּי אֲבָּהוּ אָמַר: מֵהָכָא: "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ".

גמרא ברכות מ"ח ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה? — שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ" — זוֹ בִּרְכַּת "הַזָּן", "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" — זוֹ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן, ...
רַבִּי אוֹמֵר [אֵינוֹ צָרִיךְ]: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ" — זוֹ בִּרְכַּת הַזָּן, אֲבָל בִּרְכַּת הַזִּמּוּן מִ"גַּדְּלוּ לַה' אִתִּי" נִפְקָא.

רש"י ברכות מ"ה ע"א

גמ' מה"מ – דשלשה ראוים לברכת צירוף: גדלו לה' אתי – הרי שלשה וכן אקרא הבו גודל היחיד אומר לשנים:

ריטב"א ברכות מ"ה ע"א

וחובת זימון הוא מפני כבוד הבורא כשהן מתחברין ומתרין זה לזה לברכו ומשום ברב עם הדרת מלך:
[גמרא] מנא הני מילי. פירוש דזימון בתלתא וכד הוו תלתא חייבין לזמן. דכתיב גדלו לה' אתי. פירוש גדלו לשון רבים ואי איפשר בפחות משנים ואתי דכתיב ביה הרי תלתא וכד הוו תלתא קאמר קרא גדלו להוסיף ברכה והיינו ברכת זימון ובודאי מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא:

רמב"ם הלכות ברכות ה':ב'

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ פַּת כְּאֶחָד חַיָּבִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאֵי זוֹ הִיא בִּרְכַּת הַזִּמּוּן. אִם הָיוּ הָאוֹכְלִים מִשְׁלֹשָׁה עַד עֲשָׂרָה מְבָרֵךְ אֶחָד מֵהֶם וְאוֹמֵר נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְהַכֹּל עוֹנִין בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וְהוּא חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

ר"ש ברכות ז':א' (קביעות)

שלשה שאכלו כאחת כתב ה"ר יונה ז"ל דמיירי שקבעו עצמן ביחד מתחלה לברכת המוציא לדידהו בהסיבה ולדידן בישיבה אז אינם רשאין ליחלק ... ול"נ כדברי המפרשים אע"פ שלא ברכו המוציא ביחד אלא אח"כ נקבעו באכילה יחד נקבעו לזימון ואינן רשאין ליחלק

ערוך השולחן או"ח קצ"ב:א'

שנו חכמים במשנה (מה א): שלושה שאכלו כאחד – חייבין לזמן. כלומר: לברך ביחד ולהוסיף עוד ברכה, והיינו ברכת זימון. וילפינן זה מקרא ד"וברכת את ה' אלהיך" – זו ברכת זימון (מח ב). וכתיב: "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו". כלומר שזהו כשיש שלושה, דאחד אומר לשנים "גדלו לה' אתי" (גמרא). וכן אמר משה רבינו: "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו" (שם). וזהו גם כן שאחד אומר לשנים: "הבו גודל". ולא תיקנו בברכת זימון שם ומלכות, מפני שאינה ברכה קבועה, דאחד או שנים פטורים ממנה.

Exact Differences:

- **Rabbinic *Asmachta* (Majority — Rashi, Tosafot, Ritva, Rosh, M.B. 192:1):** Verses are Rabbinic anchors (אסמכתא בעלמא). Thus *Zimmun* of 3 has no *Shem u'Malchus* (AHS 192:1), and doubts lean leniently.
- **Biblical / Rambam Nuance:** *Berakhot* 48b derives *Zimmun* from אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ (Deut. 8:10); some Rishonim (and readings of Rambam 5:2 / Kesef Mishneh) debate whether *Zimmun* is Rabbinic (מדבריהם) or Biblical when 3 eat to satiation.
- **When Obligation Locks In (R. Yonah vs. Rosh 7:1):** *R. Yonah* requires sitting together from *HaMotzi*; *Rosh* rules that even joining mid-meal and finishing together creates full *Zimmun* obligation (cannot split).

5. The 5 Paired Cases — חמשת הזוגות

Case A: דְּמַאי (Doubtful) vs. טֶבֶל (Untithed)

גמרא ברכות מ"ז ע"א (דמאי)

אָכַל דְּמַאי וכו': הָא לָא חֲזֵי לֵיהּ! כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְהוּ לְנְכְסֵיהּ וְהָווּ עָנִי, וַחֲזֵי לֵיהּ, דְּתָנַן: מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי. וְאָמַר רַב הוּנָא: תָּנָא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי.

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (טבל)

אָכַל טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר וכו': טֶבֶל פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא בְּטֶבֶל טָבוּל מְדַרַבָּנָן. הֵיכִי דָּמֵי — בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב.

אֲמַר לֵיהּ: עָלֶיךָ אָמַר קְרָא "מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם תָּרִימוּ". וּמָה רָאִיתָ? הַאי אִידְגַן וְהַאי לָא אִידְגַן.

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (הקדימו בכרי)

מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כּוּ': פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ בְּכָרִי. מַהוּ דְּתֵימָא כְּדַאֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי — קָא מַשְׁמַע לַן כְּדַשָּׁנֵי לֵיהּ.

רש"י ברכות מ"ז ע"ב

האי אידגן – משעה שנתמרח בכרי נעשה דגן וכיון דאיקרי דגן חלה עליו רשות כהן תחלה דכתיב ראשית דגנך תתן לו אבל בשבלים לא אידגן ולא חלה עליו רשות כהן:

Meaning & Why: Obviously fully tithed produce joins! The Mishnah contrasts *when* the Levite took First Tithe before the Kohen's *Terumah Gedolah* (1/50):

- **Joins (הקדימו בשבלים):** Taken in unthreshed stalks before smoothing the pile (לא אידגן) — *Terumah Gedolah* never attached, so separating *Terumas Ma'aser* alone makes it 100% permitted.
- **Fails (הקדימו בכרי):** Taken after smoothing (אידגן) — *Terumah Gedolah* already attached; separating only *Terumas Ma'aser* leaves forbidden *tevel* inside.

Case C: שֶׁלֹּא נִפְדּוּ vs. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (קרן בלא חומש)

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ: פְּשִׁיטָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶת הַקֶּרֶן, וְלֹא נָתַן אֶת הַחוֹמֶשׁ. וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאֵין חוֹמֶשׁ מְעַכֵּב.

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (שלא נפדו כהלכתן)

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכוּ': פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, שֶׁנִּפְדּוּ וְלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי — כְּגוֹן שֶׁפְּדָאוֹ עַל גַּבֵּי אֲסִימוֹן, וְרַחֲמָנָא אָמַר: "וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ" — כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו צוּרָה. הֶקְדֵּשׁ — שֶׁחִלְּלוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְלֹא פְּדָאוֹ בְּכֶסֶף, וְרַחֲמָנָא אָמַר: "וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ".

Meaning & Difference: Both halves teach non-obvious redemption rules:

- **Joins (אין חומש מעכב):** An owner redeeming his own Second Tithe or *hekdesh* must add a fifth (חומש), yet paying the principal (קרן) alone immediately deconsecrates the food (the fifth is merely a debt).
- **Fails (שלא נפדו כהלכתן):** Attempted redemption failed — *Ma'aser Sheni* redeemed on an unminted slug (אסימון, violating וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף = stamped coin) or *hekdesh* on land instead of money (וְנָתַן הַכֶּסֶף) remains forbidden.

בבא קמא צ"ד ע"א (מצוה הבאה בעבירה)

דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הֲרֵי שֶׁגָּזַל סְאָה שֶׁל חִטִּין, טְחָנָהּ, לָשָׁהּ וַאֲפָאָהּ, וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה, כֵּיצַד מְבָרֵךְ? אֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנָאֵץ! וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "בֹּצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה'".

רמב"ם ה' ברכות א':י"ט

כָּל הָאוֹכֵל דָּבָר הָאָסוּר בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁאָכַל טֶבֶל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אוֹ שֶׁאָכַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלוּ תְּרוּמוֹתָיו אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן אֵינוֹ מְבָרֵךְ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת אוֹ שֶׁתָּה יַיִן נָסֶךְ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ:

השגות הראב"ד א':י"ט

כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנו עכ"ל:

שולחן ערוך או"ח קצ"ו:א'–ב'

אכל דבר איסור אף על פי שאינו אלא מדרבנן אין מזמנין עליו ואין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף: אם אכל דבר איסור במקום סכנה מברכים עליו (ועיין לקמן סי' ר"ד):

Why Demai Joins: Produce bought from an *am ha'aretz* is Rabbinically restricted, yet permitted to the poor (הפקר בית דין הפקר). Since a wealthy eater *could* renounce his assets right now and eat it legally (מגו דאי בעי מפקר לנכסיה), it is "fit for him" — not a sin-blessing.

Why Tevel Fails & Rambam vs. Raavad: Even Rabbinic *tevel* (עציץ שאינו נקוב) is forbidden to all, so blessing it is בֹּצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה'. **Difference:** *Rambam* & *S.A.* (196:1) forbid *all* blessings (before, after & *Zimmun*) on forbidden food; *Raavad* & *Rosh* require individual blessings (since he enjoyed it) and disqualify only *Zimmun* (no dignified *kevi'us*). Eating forbidden food to save a life (סכנה, 196:2) is permitted — so one **does** bless.

Case B: שֶׁלֹּא נִטְּלָה vs. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ

גמרא ברכות מ"ז ע"א–ב (הקדימו בשבלים)

מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ: פְּשִׁיטָא? לָא צְרִיכָא אֶלָּא שֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשִּׁבֳּלִים, וְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְלֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וּכְדְרַבִּי אַבָּהוּ. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשִּׁבֳּלִים — פָּטוּר מִתְּרוּמָה גְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהֲרֹמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר" — מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר.
אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: אִי הָכִי, אַפִּילּוּ הִקְדִּימוֹ בִּכְרִי נָמֵי!

Case D: פָּחוֹת מִכַּזַּיִת vs. הַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כַּזַּיִת

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (שמש)

הַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כְּזַיִת: פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְתֵימָא: שַׁמָּשׁ לָא קָבַע — קָא מַשְׁמַע לַן.

וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת: פְּשִׁיטָא! אַיְידִי דְּתָנָא רֵישָׁא "כְּזַיִת", תְּנָא סֵיפָא "פָּחוֹת מִכְּזַיִת".

ערוך השולחן או"ח קצ"ט:א'

השמש שאכל כזית – מזמנין עליו, אף על פי שאכילתו אינה בקביעות בישיבה על השולחן אלא שאוכל כשהולך או עומד; מכל מקום מצטרף, דכיון שדרכו בכך – הילוכו ועמידתו זהו קביעותו.

Why the Waiter Joins: Ordinarily someone walking around lacks seated meal-permanence (קביעות). For a waiter (שמש), standing and circulating *is* his fixed meal posture (הילוכו ועמידתו זהו קביעותו), so eating a *kezayis* of bread obligates and joins him. Less than a *kezayis* carries no *Birkas HaMazon* obligation at all (stated only for symmetry, איידי דתנא רישא).

Case E: הַכּוּתִי (Samaritan) vs. הַנָּכְרִי (Non-Jew)

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (כותי)

וְהַכּוּתִי מְזַמְּנִין עָלָיו: אַמַּאי? לֹא יְהֵא אֶלָּא עַם הָאָרֶץ! וְתַנְיָא אֵין מְזַמְּנִין עַל עַם הָאָרֶץ!

אַבָּיֵי אָמַר בְּכוּתִי חָבֵר. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּכוּתִי עַם הָאָרֶץ, וְהָכָא בְּעַם הָאָרֶץ דְּרַבָּנַן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר עָסְקִינַן, דְּתַנְיָא: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? — כֹּל שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל חוּלִּין בְּטָהֳרָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר פֵּירוֹתָיו כָּרָאוּי. וְהָנֵי כּוּתָאֵי עַשּׂוֹרֵי מְעַשְּׂרִי כְּדַחֲזַי, דִּבְמַאי דִּכְתִיב בְּאוֹרָיְיתָא מִזְהָר זְהִירִי. דְּאָמַר מָר כָּל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ כּוּתִים — הַרְבֵּה מְדַקְדְּקִין בָּהּ, יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל.

חולין ו' ע"א (גזירת הכותים)

מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דְּמוּת יוֹנָה מָצְאוּ לָהֶן בְּרֹאשׁ הַר גְּרִיזִים, שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין אוֹתָהּ. ... וְלֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁעֲשָׂאוּם גּוֹיִם גְּמוּרִין.

גמרא ברכות מ"ז ע"ב (נכרי — גר שמל ולא טבל)

וְהַנָּכְרִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו: פְּשִׁיטָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּגֵר שֶׁמָּל וְלֹא טָבַל. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם אֵינוֹ גֵּר עַד שֶׁיִּמּוֹל וְיִטְבּוֹל, וְכַמָּה דְּלָא טָבַל גּוֹי הוּא.

שולחן ערוך או"ח קצ"ט:ב', ד'

כותי בזמן הזה הרי הוא כעובד עבודת אלילים ואין מזמנין עליו: עכו"ם אין מזמנין עליו ואפי' גר שמל ולא טבל אין מזמנין עליו אבל גר גמור מזמנין עליו ויכול לברך בהמ"ז ולומר על שהנחלת לאבותינו:

Why Kuti Joined — Then Changed: Originally, Samaritans were treated as valid converts (גרי אמת) who scrupulously observed written Torah laws (including tithing). Once idolatrous dove-worship was discovered on Mt. Gerizim (חולין ו.), the Sages declared them full non-Jews (קצ"ט:ב).

Why Nochri Is Mentioned: Not an obvious gentile — the Gemara explains it teaches about a convert who **circumcised without immersing (מל ולא טבל)**: until both *milah* and *tevilah* are complete, he remains un-obligated and cannot join (קצ"ט:ד).

הלכה למעשה | סיכום קצר (או"ח קצ"ב, קצ"ו, קצ"ט)

SHORT EPILOGUE — HALACHA L'MAASEH & KEY PRACTICAL TAKEAWAYS

- **Women & Minors (199:6–10, AHS 199:2, 4):** Women and minors do not combine with two men to form 3. Three women may (per *Rosh*, should) make *Zimmun* among themselves without *Elokeinu*. *Sefardim* (*S.A.*) count a knowledgeable minor (~age 9–10); *Ashkenazim* (*Rema*) require Bar Mitzvah (age 13).
- **3 vs. 10 Threshold (Previewing 7:3, O.C. 192:1):** With 3–9 men, invite without Hashem's Name (נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ); with 10+ (*minyan*, עדה), invoke Hashem's Name (נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ).
- **Forbidden Food (O.C. 196:1–2):** Following *Rambam* over *Raavad/Rosh*, no blessing or *Zimmun* on forbidden food (even Rabbinic), except when permitted for life-saving danger (סכנה). For unintentional eating (שוגג), *Taz/M.B.* (196:4) allow private *Birkas HaMazon* but still no *Zimmun*.
- **Asymmetric Eating (196:3, Tos. 45a):** Diners join if *at least one* can eat the other's bread (e.g., Kohen with *Terumah* + Yisrael with *chullin*, or dairy & meat); mutual inability (mutual vows) blocks *Zimmun*.
- **Kutim, Am Ha'Aretz & Converts (199:2–4):** Today *Kutim* = non-Jews (no *Zimmun*); any unlearned Jew (עם הארץ) **does** join today so we do not alienate him; a convert joins only after full *milah* + *tevilah*.

Berakhos 7:2 — Women, Slaves, Minors & Eating Thresholds

בְּרָכוֹת ז:ב | נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים

מקורות ראשונים בלשונם | ביאור הטעם וההבדלים

SHORT INTRO — WHAT MISHNAH 7:2 IS DOING

1. Who Forms a Zimmun Fellowship: Having tested food validity in 7:1, Mishnah 7:2 defines *who* combines for a *Zimmun* quorum. Women, Canaanite slaves, and minors do not combine with adult men because of an **obligation-level gap** (women's Biblical *Birkas HaMazon* status is unresolved, ברכות כ' ע"ב; minors are exempt) and **modesty / separate fellowship** (אין חברתן נאה / פריצותא). Yet three women *may* (per *Rosh/Gra*, *must*) form their own *Zimmun* without Hashem's Name.

2. Minimum Eating Threshold (כַּזַּיִת vs. כַּבֵּיצָה): How much bread obligates *Birkas HaMazon* and *Zimmun*? **R. Meir** (Tanna Kamma) requires an olive-size (כַּזַּיִת), reading וְאָכַלְתָּ as minimal halachic eating. **R. Yehudah** requires an egg-size (כַּבֵּיצָה), reading וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ as eating that yields minimal satiation. Halacha follows **R. Meir (כַּזַּיִת)**, while *Tosafot* & *Rosh* clarify both verses are *asmachtos* for Rabbinic thresholds below Biblical full satiation.

1. The Mishnah — משנה ברכות ז:ב

משנה ברכות ז׳:ב׳

נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם. עַד כַּמָּה מְזַמְּנִין, עַד כַּזַּיִת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד כַּבֵּיצָה:

Translation: Women, Canaanite slaves, and minors — we do not make *Zimmun* with them [to combine with men]. Up to how little food do we make *Zimmun*? Down to an olive-size (*kezayis*). Rabbi Yehudah says: Down to an egg-size (*kebeitzah*).

2. Complete Bartenura — רע"ב על ברכות ז:ב

רבינו עובדיה מברטנורא — משנה ברכות ז׳:ב׳ (מלא)

וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם. דְּוְקָא קְטַנִּים שֶׁאֵין יוֹדְעִים לְמִי מְבָרְכִין, אֲבָל קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאֵיכָא מַרְבָּוָתָא דְּאָמְרֵי דְּלֹא אָמְרוּ קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו אֶלָּא בְּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא קָטָן פּוֹרֵחַ, אֲבָל בְּבָצִיר מֵהָכִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וַאֲפִלּוּ יוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין. וּבִירוּשַׁלְמִי מַיְתֵי הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה דְּאֵין מְזַמְּנִין עַל הַקָּטָן כְּלָל עַד שֶׁיִּגְדַּל וְיָבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְנָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן וַעֲבָדִים מְזַמְּנִין לְעַצְמָן, אֲבָל נָשִׁים עִם עֲבָדִים לֹא מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא:

עַד כַּזַּיִת. וְכֵן הֲלָכָה, וְלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר עַד כַּבֵּיצָה:

3. Women & Slaves — נָשִׁים וַעֲבָדִים

A. Why Women & Slaves Don't Combine With Men

גמרא ברכות כ' ע"ב

אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: נָשִׁים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, דְּאוֹרָייְתָא אוֹ דְּרַבָּנָן? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ — לְאַפּוֹקֵי רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרָייְתָא, אָתֵי דְּאוֹרָייְתָא וּמַפֵּיק דְּאוֹרָייְתָא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּרַבָּנָן, הָוֵי "שֶׁאֵינוֹ מְחוּיָּב בַּדָּבָר", וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְחוּיָּב בַּדָּבָר אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. מַאי?

רמב"ם ה' ברכות ה׳:א׳

נָשִׁים וַעֲבָדִים חַיָּבִין בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְסָפֵק יֵשׁ בַּדָּבָר אִם הֵן חַיָּבִין מִן הַתּוֹרָה לְפִי שֶׁאֵין קְבוּעַ לָהּ זְמַן אוֹ אֵינָם חַיָּבִין מִן הַתּוֹרָה. לְפִיכָךְ אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַגְּדוֹלִים יְדֵי חוֹבָתָן. אֲבָל הַקְּטַנִּים חַיָּבִין בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכָן בְּמִצְוֹת:

גמרא ברכות מ"ה ע"ב

תָּא שְׁמַע: נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן, וַעֲבָדִים מְזַמְּנִים לְעַצְמָן, נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין. וְהָא נָשִׁים אֲפִילּוּ מְאָה וְהָא מְאָה נָשֵׁי כִּתְרֵי גַּבְרֵי דְּמָיְין, וְקָתָנֵי נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן וַעֲבָדִים מְזַמְּנִין לְעַצְמָן! שָׁאנֵי הָתָם דְּאִיכָּא דֵּעוֹת. אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: נָשִׁים וַעֲבָדִים אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין. אַמַּאי לָא, וְהָא אִיכָּא דֵּעוֹת! שָׁאנֵי הָתָם מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא.

רש"י ברכות מ"ה ע"ב

אם רצו אין מזמנים – כדמפרש טעמא לקמן שאין קביעותן נאה משום פריצותא בין דנשים בין דמשכב זכור דעבדים בקטנים: דאפילו מאה כתרי דמיין – לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מזמנין והוא הדין לשנים: דאיכא דעות – דאע"ג דלענין חובה אינן חייבות לענין רשות דעות שלשה חשיבי להודות טפי משני אנשים דאיכא משום גדלו לה' אתי:

The "Why" (Two Pillars): (1) Obligation gap: Adult men who ate to satiation are certainly Biblically obligated in *Birkas HaMazon*, whereas *Berakhot 20b* leaves unresolved whether women (and slaves) are Biblically or only Rabbinically obligated — hence one with doubtful obligation cannot complete or exempt an adult man's quorum (*Rambam 5:1*). **(2) Modesty & distinct fellowship:** Forming a 3-person quorum out of two men plus a woman highlights mixed social pairing (אין חברתן נאה / פריצותא, *AHS 199:2*), even within a family. For the same modesty reason (משום פריצותא), women and slaves may not combine with each other either.

B. Three Women Alone: Optional (רְשׁוּת) vs. Obligatory (חוֹבָה)

גמרא ערכין ג' ע"א

"הַכֹּל חַיָּבִין בְּזִימּוּן" — לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי נָשִׁים וַעֲבָדִים, דְּתַנְיָא: נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן, וַעֲבָדִים מְזַמְּנִין לְעַצְמָן.

תוספות ברכות מ"ה ע"ב (ד"ה שאני התם)

שאני התם דאיכא דעות - מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מזמנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מזמנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מזמנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין ועוד דמדמה ליה הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. ושם) הכל מחוייבין בזימון לאתויי נשים לענין רשות קאמר ולא לענין חובה.

ראש ברכות ז':ד'

ונ"ל ההיא דערכין ע"כ לחיובא הוא דמרבי להו מדקתני הכל חייבין ועוד דומיא דכהנים לוים וישראלים ועוד כיון דנשים חייבות בבהמ"ז או מדאורייתא או מדרבנן למה לא יתחייבו בזימון כמו אנשים ומה שהביא ראיה מסיפא דברייתא רצו לזמן אין מזמנין משמע דרישא נמי רשות קאמר לאו ראיה היא דלעולם רישא חובה קתני וסיפא אשמעינן דאפי' אם רצו מוחין בידם משום פריצותא והא דמדמי להו לתרי בתר דמסיק דעות שאנו ויצא מכלל שני אנשים חזרו נמי לענין חובה כשלשה:

רמב"ם ה' ברכות ה':ז'

נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶן אֲבָל מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וְלֹא תְּהֵא חֲבוּרָה שֶׁל נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים מִפְּנֵי הַפְּרִיצוּת. אֲבָל נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן אוֹ עֲבָדִים לְעַצְמָן וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַמְּנוּ בְּשֵׁם.

שולחן ערוך ורמ"א או"ח קצ"ט:ו-ז

נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם אבל מזמנין לעצמן ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מזמנין יחד משום פריצותא דעבדים אלא נשים לעצמן ועבדים לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם: נשים מזמנות לעצמן רשות אבל כשאוכלות עם האנשי' חייבות ויוצאות בזימון שלנו: הגה אע"פ שאינן מבינות (הרא"ש ומרדכי ריש פרק שלשה שאכלו בשם רש"י):

ערוך השולחן או"ח קצ"ט:ב

וכן אין מצטרפות לאנשים לזימון, דהתחברות אנשים ונשים הוה פריצותא. ואפילו בעל ואשתו ובתו – אין מצטרפין לזימון, ורק כשיש זימון בלעדן גם הן חייבות (סמ"ג). ומנהג העולם כרש"י ותוספות, ולא שמענו מעולם שנשים יזמנו לעצמן. וגם מהרמב"ם פרק חמישי יש ראיה לשיטת רש"י ותוספות: דהנה רמב"ם דבריו סתומים כלשון הש"ס, אך שכתב דאין מזמנות בשם, עיין שם. ואי סלקא דעתך שיש עליהן חיוב, למה לא יזמנו בעשרה בשם? אלא וודאי דאין חיוב עליהן, ולכן אין להזכיר את השם במקום שאין חיוב. וכך פסקו רבותינו בעלי השולחן ערוך.

משנה ברורה קצ"ט:יז

(יז) חייבות וכו' - ואע"ג דנתבאר בסקי"ב דאין מזמנין אנשים ונשים ביחד ואפילו רצו משום שאין חבורתן נאה היינו דוקא התם שהאנשים הם רק שנים וחיוב זימון בא ע"י צירוף נשים להכי מנכר צירופן והתחברותן יחד וגנאי הדבר משא"כ הכא מיירי כשיש שלשה אנשים זולתן ואין צריך כלל לצירופן לענין חיוב זימון ולכן אף שהנשים ועבדים מצטרפין לצאת ידי חובתן בשמיעה מהמברך ולענות אחריו ברכת הזימון אין בזה משום גנאי:

- **Rashi, Tosafot, Rambam & S.A. (199:7):** Three women alone have an **option (רְשׁוּת)** to make *Zimmun* because three minds (דֵּעוֹת) still praise Hashem together — yet never with Hashem's Name (אֱלֹהֵינוּ) even at 10 (*Rambam 5:7*; *AHS* explains: no Name without full obligation).
- **Rosh (7:4), Talmidei R. Yonah & Gra:** Three women are **obligated (חוֹבָה)** just like men, reading הַכֹּל חַיָּבִין בְּזִימּוּן in *Arakhin 3a* literally; once *d'os* elevates them above two men, full obligation returns.
- **Eating With 3 Men (All Agree):** When 3 adult men already form the *Zimmun*, women eating bread with them are **obligated** to listen and answer (קצ"ט:ז) — because the quorum does not depend on mixing them in (מ"ב קצ"ט:יז).

4. Minors & Knowledge וּקְטַנִּים

גמרא ברכות מ"ז ע"ב – מ"ח ע"א

נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: קָטָן הַמּוּטָל בַּעֲרִיסָה מְזַמְּנִין עָלָיו. ... הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ קָטָן הַמּוּטָל בַּעֲרִיסָה אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתוֹ סְנִיף לַעֲשָׂרָה. ... אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קָטָן פּוֹרֵחַ — מְזַמְּנִין עָלָיו. ... וְלֵית הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּאָמַר רַב נַחְמָן: קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין — מְזַמְּנִין עָלָיו.

גמרא ברכות מ"ח ע"א — מעשה דאביי ורבא

אַבָּיֵי וְרָבָא הֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַבָּה. אֲמַר לְהוּ רַבָּה: לְמִי מְבָרְכִין? אָמְרִי לֵיהּ: לְרַחֲמָנָא. וְרַחֲמָנָא הֵיכָא יָתֵיב? — רָבָא אַחְוֵי לִשְׁמֵי טְלָלָא. אַבָּיֵי נָפַק לְבָרָא, אַחְוֵי כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא. אֲמַר לְהוּ רַבָּה: תַּרְוַיְיכוּ רַבָּנַן הָווֹ יתיתו. הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: בּוּצִין בּוּצִין מִקַּטֵּפֵיהּ יְדִיעַ.

רש"י ברכות מ"ז ע"ב – מ"ח ע"א

קטן פורח – שהביא סימנים ולא בא לכלל שניו: לאתויי קטן פורח – שאין מדקדקין בו אם בא לכלל שנים או לאו ומה הן שנים י"ג שנים ויום אחד: ... וא"ת בקטן שהגיע לחינוך הא לא אמר הכי ההוא אפי' מדרבנן לא מיחייב דעליה דאבוה הוא דרמי לחנוכיה.

תוספות ברכות מ"ח ע"א (ד"ה ולית הלכתא)

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא קטן היודע - משמע דקאי נמי ארבי יוחנן ולא נהירא שהרי אין דרך הגמרא שסותר דברי אמוראים והברייתא שהביא ראיה לדברי ר' יוחנן בלא שום טעם וי"ל דקאי אקטן פורח כלומר קטן פורח מזמנין עליו היינו דוקא היודע למי מברכין ותרווייהו בעינן.

רמב"ם ה' ברכות ה':ז' (המשך)

קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן שֵׁבַע אוֹ בֶּן שְׁמוֹנֶה. וּמִצְטָרֵף בֵּין לְמִנְיַן שְׁלֹשָׁה בֵּין לְמִנְיַן עֲשָׂרָה לְזַמֵּן עָלָיו.

שולחן ערוך ורמ"א או"ח קצ"ט:י

קטן שהגיע לעונת הפעוטות ויודע למי מברכין מזמנין עליו ומצטרף בין לשלשה בין לעשרה: הגה וי"א דאין מצרפין אותו כלל עד שיהא בן שלש עשרה שנה דאז מחזקינן ליה כגדול שהביא שתי שערות (הרא"ש ומרדכי פרק שלשה שאכלו וטור) וכן נוהגין ואין לשנות.

ערוך השולחן או"ח קצ"ט:ד

ואף על גב דבדאורייתא לא מוקמינן קטן בן שלוש עשרה שנה בחזקה שהביא שתי שערות, וצריך בדיקה, מיהו לצרפו לזימון אין חשש. אמנם שהוא יוציא אחרים – צריך בדיקה דווקא (שם). אך אם כולם מברכים בפני עצמם, והוא אינו אומר רק ברכת הזימון – אין חשש (שם). וכן המנהג הפשוט, שמי שנעשה בר מצוה ועושין סעודה – הוא מברך.

Why Minors Are Excluded: A minor bears no personal mitzvah obligation — even Rabbinic *chinuch* rests on his father (עליה דאבוה דרמי, *Rashi 48a*). Yet the Gemara rejects infant-in-cradle (מוטל בעריסה) and standalone puberty (קטן פורח) rulings, settling on **R. Nachman**: a minor who **knows to Whom we bless** (יודע למי מברכין) joins — illustrated by young Abaye & Rava pointing heavenward ("a gourd is known from its bud").

- **Rif, Rambam & S.A. (Sefardim, 199:10):** Take R. Nachman at face value — any boy at the age of understanding (עונת הפעוטות, ~age 6–10; *Rambam*: 7–8) who knows to Whom we bless counts as the 3rd or 10th for Rabbinic *Zimmun*.
- **Tosafot, Rosh, Tur & Rema (Ashkenazim):** Read R. Nachman as adding an extra condition onto R. Yochanan's קטן פורח (both physical signs *and* knowledge). Practically, **no minor counts until Bar Mitzvah (age 13 + 1 day)**, when we rely on *chazakah* of adulthood for *Zimmun* (though exempting adults in Biblical *BHM* still requires verified maturity, *AHS 199:4*).

5. How Much Food? כַּזַּיִת אוֹ כַּבֵּיצָה

מקור הפסוק — דברים ח':י'

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ׃

גמרא ברכות מ"ט ע"ב — ר' מאיר ור' יהודה

לְמֵימְרָא דְּרַבִּי מֵאִיר חָשֵׁיב לֵיהּ כְּזַיִת, וְרַבִּי יְהוּדָה כְּבֵיצָה? וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ ... עַד כַּמָּה הֵם חוֹזְרִים? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: זֶה וְזֶה בְּכְבֵיצָה. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זֶה וְזֶה בְּכְזַיִת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוּחְלָפֶת הַשִּׁיטָה. אַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוֹךְ. הָכָא בְּקָרְאֵי פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: "וְאָכַלְתָּ" — זוֹ אֲכִילָה, "וְשָׂבָעְתָּ" — זוֹ שְׁתִיָּה, וַאֲכִילָה בְּכְזַיִת. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ" — אֲכִילָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂבִיעָה, וְאֵיזוֹ זוֹ — כְּבֵיצָה. הָתָם בִּסְבָרָא פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: חֲזָרָתוֹ כְּטוּמְאָתוֹ, מָה טוּמְאָתוֹ בְּכְבֵיצָה — אַף חֲזָרָתוֹ בְּכְבֵיצָה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: חֲזָרָתוֹ כְּאִיסּוּרוֹ, מָה אִיסּוּרוֹ בְּכְזַיִת — אַף חֲזָרָתוֹ בְּכְזַיִת.

תוספות ברכות מ"ט ע"ב (ד"ה רבי מאיר)

רבי מאיר סבר ואכלת זו אכילה ואכילה בכזית - ואומר הר"י דהני קראי אסמכתא בעלמא נינהו דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה כדאמר פרק מי שמתו (ברכות ד' כ:) וכי לא אשא פנים לישראל וכו' וכן אמרינן התם בן מברך לאביו ומוקים לה במאן דאכיל שיעורא דרבנן ופירש"י היינו כזית או כביצה ועוד אי כזית או כביצה הוי דאורייתא איזה שיעור דרבנן. וקי"ל בכזית דלפי מה שמחליף רבי יוחנן קאמר רבי יהודה בכזית ור' מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה וגם לאביי דלא מחליף ור"מ אית ליה עד כזית נראה דהלכה כר"מ בכזית.

שולחן ערוך או"ח קצ"ז:ב-ג

תשעה שאכלו דגן וא' אכל כזית ירק מצטרפין להזכיר השם ואפי' לא טיבל עמהם אלא בציר או לא שתה עמהם אלא כוס אחד שיש בו רביעית מכל משקה חוץ מן המים מצטרף עמהם והוא שיהיה המברך אחד מאוכלי הפת ואפילו שבעה אכלו דגן ושלשה ירק מצטרפין אבל ו' לא דרובא דמינכר בעינן: במה דברים אמורים דסגי בכל מאכל להצטרף לעשרה אבל לשלשה אינו מצטרף עד שיאכל כזית פת וי"א דבכזית דגן מהני אפי' אינו פת ויש אומרים דבירק ובכל מאכל מהני הילכך שנים שאכלו ובא שלישי אם יכולים להזקיקו שיאכל כזית פת מוטב ואם אינו רוצה לא יתנו לו לשתות ולא מאכל אחר; ואם אירע שנתנו לו לשתות או מאכל אחר יזמנו עמו אע"פ שאינו רוצה לאכול פת.

ערוך השולחן או"ח קצ"ז:ז-ח

cleanly: there they debate analogy (*tumah* = כביצה vs. forbidden eating = כזית); here they read וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ:

- **R. Meir (כַּזַּיִת, Halacha):** Splits the verse — וְאָכַלְתָּ = eating (standard halachic כזית) and וְשָׂבָעְתָּ = drinking.
- **R. Yehudah (כַּבֵּיצָה):** Reads both words together — eating that brings minimal satiation (כביצה).
- **Biblical vs. Rabbinic (Tos./Rosh/Rambam):** True Biblical *BHM* requires *full satiation* (שביעה גמורה); כזית is a Rabbinic enactment anchored via *asmachta* (contra *Raavad*, who holds כזית is Biblical).
- **Non-Bread Joiner (S.A. 197:2–3):** For **10**, a clear bread majority (7+) may include up to 3 diners who ate a כזית of vegetable/food or drank a רביעית (non-water). For **3**, *Rif/Rambam* require bread from all three (no meal without bread, *AHS 197:7*), while *Yerushalmi/Ri* allow 2 bread + 1 snack/drink — so *S.A. 197:3* rules: urge bread *l'chatchila*, never offer a drink to join, yet if he already ate/drank with them, make *Zimmun*.

הרי"ף והרמב"ם כתבו דדווקא לעשרה מצטרפי אפילו בירק; אבל לשלושה אינו מצטרף רק מי שאכל פת דווקא, דבזה חמירא שלושה מעשרה, דבעשרה כיון דעיקר זימון יש מאוכלי פת, וזהו רק להוסיף באמירת "אלהינו", כיון שאכלו דבר מה שבינתא שריא ויכול לומר "אלהינו". אבל בעיקר הזימון צריך אוכלי פת דווקא, דהכי תנן: "שלושה שאכלו", כלומר: בסעודה. ואין סעודה אלא בפת. דבר ידוע שהרמב"ם בפרק חמישי, והתוספות והרא"ש ורוב הפוסקים סוברים דחיוב ברכת המזון מן התורה אינו אלא באכל כדי שביעה, וכזית הוא רק מדרבנן. לבד הראב"ד שם שסובר דכזית הוא מן התורה. ויש שסוברים דכביצה הוא מן התורה, כמו שכתבתי בסימן קפ"ד, עיין שם.

The Conceptual Dispute: Both Tannaim apply to *Birkas HaMazon* as well; the Mishnah states *Zimmun* for novelty (*Tos. 49b*). In *Pesachim* (returning to burn sacred meat), their volumes flip! R. Yochanan reverses one Mishnah (מוחלפת השיטה), but **Abaye** resolves both

SHORT EPILOGUE — HALACHA L'MAASEH & KEY PRACTICAL TAKEAWAYS — הלכה למעשה | סיכום קצר (או"ח קצ"ז, קצ"ט)

- **Kezayis Bread & Who Leads (197:4, 49b):** Halacha follows R. Meir — a **kezayis** of bread triggers *Birkas HaMazon* and *Zimmun*. Where some diners ate to full satiation (Biblical) and others only a *kezayis* (Rabbinic), someone who ate to satiation (and drank if thirsty, *Rema*) should lead.
- **2 Bread + 1 Non-Bread Diner (197:2–3):** For 10, at least 7 must eat bread and up to 3 may join via a *kezayis* of food or *revi'is* of a non-water drink. For 3, ask the 3rd diner to wash for a *kezayis* of bread; do not hand him a drink just to join — but if he already ate/drank with them, *S.A.* rules they make *Zimmun*.
- **Women at a Family Table (O.C. 199:6–7):** Two men plus a wife or daughter never combine to form a 3-person *Zimmun*. However, once **3 adult men** are present, any woman who ate bread with them is **obligated** to pause, listen, and answer their *Zimmun*.
- **Three Women Eating Together (199:7):** *S.A./Rema* rule *Zimmun* is optional (רְשׁוּת) and never uses אֱלֹהֵינוּ even at 10; because *Rosh* & *Gra* rule it obligatory (חוֹבָה), *M.B.* notes it is praiseworthy for three knowledgeable women to make *Zimmun* (נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ).
- **Minors — Ashkenazi vs. Sefardi (199:10):** *Ashkenazim* (*Rema*) strictly require Bar Mitzvah (age 13 + 1 day) for both 3 and 10. *Sefardim* (*S.A.*) may count a knowledgeable minor (~age 6–10) who understands to Whom we bless (especially when needed for a *Zimmun*).

Berakhos 7:3 — Zimmun Formulas: 3, 10 & Crowd Scaling

בְּרָכוֹת ז:ג | כֵּיצַד מְזַמְּנִין

מקורות ראשונים בלשונם | ביאור הטעם וההבדלים

SHORT INTRO — WHAT IS GOING ON & THE CORE CONCEPTUAL CLASH

The Famous Clash — R. Yosi HaGelili vs. R. Akiva: Past 10, should a bigger crowd use grander wording? **R. Yosi HaGelili** says yes (לְפִי רֹב הַקָּהָל): 100, 1,000, and 10,000 escalate Hashem's royal titles (בְּמַקְהֲלוֹת). **R. Akiva** rejects scaling: just as בָּרְכוּ in shul (בְּבֵית הַכְּנֶסֶת) never changes between 10 and 100,000, one unified formula governs all *minyanim* — and **Halacha follows R. Akiva**.

How Zimmun Scales & Why 10 Is the Threshold: After 7:1–2 define *who* joins, 7:3 maps the exact *Zimmun* dialogue as the gathering grows (3 → 10 → 100 → 1,000 → 10,000). At **3–9**, diners bless without Hashem's Name (נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ). At **10** (an עֲדָה / *minyan*), the *Shechinah* rests upon the assembly (דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה requires 10), unlocking Hashem's Name (אֱלֹהֵינוּ).

1. The Mishnah — משנה ברכות ז:ג

משנה ברכות ז׳:ג׳

כֵּיצַד מְזַמְּנִין, בִּשְׁלשָׁה אוֹמֵר נְבָרֵךְ. בִּשְׁלשָׁה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. בַּעֲשָׂרָה, אוֹמֵר נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ. בַּעֲשָׂרָה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. אֶחָד עֲשָׂרָה וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא. בְּמֵאָה אוֹמֵר, נְבָרֵךְ לַיְיָ אֱלֹהֵינוּ. בְּמֵאָה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. בְּאֶלֶף, אוֹמֵר נְבָרֵךְ לַיְיָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּאֶלֶף וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. בְּרִבּוֹא, אוֹמֵר, נְבָרֵךְ לַיְיָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכָלְנוּ. בְּרִבּוֹא וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ. כְּעִנְיָן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, כָּךְ עוֹנִין אַחֲרָיו, בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכָלְנוּ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, לְפִי רֹב הַקָּהָל הֵן מְבָרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים, יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל (תהלים סח). אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מַה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶחָד מְרַבִּין וְאֶחָד מְעַטִּין אוֹמֵר, בָּרְכוּ אֶת יְיָ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ:

Translation: How do we make *Zimmun*? For 3 (total) he says "Let us bless" (נְבָרֵךְ); for 3 plus himself, "Bless!" (בָּרְכוּ). For 10, "Let us bless our G-d" (נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ); for 10+1, "Bless!" — the same for 10 or 100,000. For 100: "Hashem our G-d"; for 1,000: "…G-d of Israel"; for 10,000: "…G-d of Hosts, Enthroned upon the Cherubim, for the food we ate" — and they answer identically. R. Yosi HaGelili: they bless per crowd size (בְּמַקְהֲלוֹת). R. Akiva: in shul, many or few say בָּרְכוּ אֶת ה׳. R. Yishmael: בָּרְכוּ אֶת ה׳ הַמְבֹרָךְ.

2. Complete Bartenura — רע"ב על ברכות ז:ג

רבינו עובדיה מברטנורא — משנה ברכות ז׳:ג׳ (מלא)

בִּשְׁלשָׁה וְהוּא אוֹמֵר בָּרְכוּ. דְּהָא בְּלָאו דִּידֵיהּ אִיכָּא זִמּוּן, וְכֵן כֻּלָּם:

אֶחָד עֲשָׂרָה וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא. הַךְ רֵישָׁא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר מָה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מְשֻׁהְגִּיעוּ לַעֲשָׂרָה אֵין חִלּוּק בֵּין רַבִּים לְמֻעָטִים, הָכָא נַמִּי אֵין חִלּוּק:

בְּמֵאָה אוֹמֵר נְבָרֵךְ לַה׳ אֱלֹהֵינוּ. הַךְ סֵיפָא כְּלָהּ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר לְפִי רֹב הַקָּהָל הֵן מְבָרְכִין שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים. וּפְסַק הֲלָכָה, מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה, וְאֵין עֲשָׂרָה בִּכְלָל, הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְכֻלָּן עוֹנִים בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וַעֲשָׂרָה אוֹ מֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ, וְכֻלָּן עוֹנִים בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר בָּרְכוּ אֶת ה׳ הַמְבֹרָךְ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל:

3. 3 vs. 10 & "Nevarech" — בשלשה ובעשרה

פסוקי היסוד (עדה, קדושה ומקהלות)

תהילים ס"ח:כ"ז

בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים אֲדֹנָי מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל:

ויקרא כ"ב:ל"ב | במדבר י"ד:כ"ז

וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:

עַד־מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלָי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלַי שָׁמָעְתִּי:

תהילים ל"ד:ד׳ | משלי י"ד:כ"ח

גַּדְּלוּ לַיהוָה אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

בְּרֹב־עָם הַדְרַת־מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן:

גמרא מגילה כ"ג ע"ב (עדה = עשרה)

דְּאָמַר קְרָא: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה לֹא יִהֵא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. מַאי מַשְׁמַע? דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: אָתְיָא "תּוֹךְ" "תּוֹךְ", כְּתִיב הָכָא: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וּכְתִיב הָתָם: "הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה", וְאָתְיָא "עֵדָה" "עֵדָה", דִּכְתִיב הָתָם: "עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת" — מָה לְהַלָּן עֲשָׂרָה, אַף כָּאן עֲשָׂרָה.

גמרא ברכות מ"ט ע"ב - נ' ע"א (נברך עדיף)

גְּמָ' אָמַר שְׁמוּאֵל: לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל. תְּנַן: בִּשְׁלֹשָׁה וְהוּא — אוֹמֵר "בָּרְכוּ"! אֵימָא: אַף "בָּרְכוּ", וּמִכָּל מָקוֹם "נְבָרֵךְ" עֲדִיף, דְּאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אָמְרִי בֵּי רַב,

תְּנַיְנָא: שִׁשָּׁה נֶחְלְקִין עַד עֲשָׂרָה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "נְבָרֵךְ" עֲדִיף — מִשּׁוּם הָכִי נֶחְלְקִין, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "בָּרְכוּ" עֲדִיף — אַמַּאי נֶחְלְקִין! אֶלָּא לְאוֹ שְׁמַע מִינַּהּ "נְבָרֵךְ" עֲדִיף. שְׁמַע מִינַּהּ.
תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: בֵּין שֶׁאָמַר "בָּרְכוּ" בֵּין שֶׁאָמַר "נְבָרֵךְ" — אֵין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ, וְהַנַּקְדָּנִין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ.

רש"י מ"ט ע"ב - נ' ע"א (אל יוציא וששה נחלקין)

גמ' אל יוציא את עצמו – אע"פ שבארבעה הוא רשאי לומר לשלשה ברכו טוב לו שיאמר נברך ואל יוציא עצמו מכלל המברכים:
עד עשרה – כלומר וכן ז' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל אם היו עשרה חלה עליהן הזכרת השם ואם יחלקו לא יהיה שם הזכרה אין נחלקין עד שיהיו שם עשרים:
ה"ג ואי אמרת ברכו עדיף אמאי ששה נחלקין – אם ירצו הא מעיקרא יכולין לומר ברכו והשתא תו לא אמרי:

תוספות מ"ט ע"ב (צווי ולמ"ד)

תנן בשלשה והוא אומר ברכו - ס"ד השתא דברכו עדיף משום דברכו היינו צווי לברך את השם אבל נברך אינו אלא נטילת רשות:
נברך אלהינו גרסינן ולא גרסינן נברך לאלהינו בלמ"ד דדוקא גבי שיר והודאה כתיב למ"ד כמו שירו לה' הודו לה' גדלו לה' אבל גבי ברכה לא מצינו זה הלשון וכן מפורש בסדר רב עמרם:

רמב"ם ה' ברכות ה':ב', ד'

שְׁלִשָּׁה שֶׁאָכְלוּ פַּת כְּאֶחָד חַיָּבִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאֵי זוֹ הִיא בִּרְכַּת הַזִּמּוּן. אִם הָיוּ הָאוֹכְלִים מִשְּׁלִשָּׁה עַד עֲשָׂרָה מְבָרֵךְ אֶחָד מֵהֶם וְאוֹמֵר נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְהַכֹּל עוֹנִין בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וְהוּא חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:
הָיוּ הָאוֹכְלִין מֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה מְזַמְּנִין בְּשֵׁם. כֵּיצַד. הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ. וְהֵן עוֹנִין בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וְהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וּמַתְחִיל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

ערוך השולחן או"ח קצ"ב:א', ג', ה'

ולא צוו להזכיר השם רק בעשרה, שאז אומרים "נברך לאלהינו" כמו שיתבאר. וכן כתיב: "במקהלות ברכו אלהים", כלומר: כשיש קהל ועדה, דאז יזכירו "אלהינו". דאין "עדה" פחותה מעשרה (לבוש).
ולמה אינו אומר "ברכו" כמו בתפילה ובקריאת התורה? משום דאין אומרים "ברכו" לפחות משלושה, כמבואר מקראי ד"גדלו" ו"כי שם" כמו שכתבתי. ולכן צריך לכלול עצמו עמהם, לומר "נברך". ולפי זה כשיש ארבעה מסובין היה יכול לומר "ברכו", וכל שכן כשמברכין בעשרה. אלא כדי להשוות כל ברכת זימון תיקנו לומר תמיד "נברך". ועוד: כדי שלא להוציא עצמו מן הכלל.

ולמה בזימון אומרים שם "אלקים" ובתורה ותפלה שם הוי"ה? מפני שמזון הברואים – הדין נותן שיתן הוא יתברך מזון לכל הברואים, ולכן מזכיר שם "אלקים" שהוא מידת הדין. אבל התורה היא תורת חסד, לכן מזכירים שם הוי"ה (אליה רבה סעיף קטן ו'). ועוד: שמזון הכין בעת בריאת העולם, וכל מעשי בראשית הוא בשם "אלקים", שכן נתייסדה מזמן הבריאה; מה שאין כן התורה והתפילה הם למעלה מעולם הזה, ואצולה מגנזי מרומים. ולכן מזכירים שם הוי"ה ברוך הוא. ולמה מזכירים השם בעשרה ולא בפחות? משום דאכל בני עשרה שכינתא שריא.

Why 10 Unlocks אֱלֹהֵינוּ: At 3–9, *Zimmun* is an invitation without Hashem's Name (since 1 or 2 are exempt, AHS 192:1). At 10 — an עֵדָה derived via *gezeirah shavah* (עֵדָה / תּוֹךְ from the 10 spies, Meg. 23b) — the *Shechinah* rests on the table (דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה), invoking אֱלֹהֵינוּ. **Why אֱלֹהֵינוּ (not הוי"ה):** Sustenance stems from Creation (מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית — governed by אֱלֹהִים), while Torah and Tefillah transcend nature (הוי"ה, AHS 192:5).

- **3 vs. 3+1 (בָּרְכוּ vs. נְבָרֵךְ):** With 3 total, the caller must include himself (נְבָרֵךְ); with 3+1 (=4), the Mishnah allows בָּרְכוּ since 3 others exist without him. Initially the Gemara thought בָּרְכוּ was loftier (a command, צווי, vs. asking permission, נטילת רשות, Tos. 49b), yet rules **נְבָרֵךְ is always superior** (אל יוציא עצמו מן הכלל) — proven from 7:4's ruling that 6 may split into 3+3!
- **לֵאלֹהֵינוּ vs. אֱלֹהֵינוּ:** *Mishnah & Rambam* read לֵאלֹהֵינוּ (Sefardi custom); *Tosafot, Rosh & S.A. 192:1* omit the ל' (נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ — Ashkenazi custom), since ל' appears with song/thanks (שִׁירוּ לַה') but never with בֵּרְכָה.

4. Scaling: 100 to 10,000 — ר' יוסי הגלילי ור"ע

גמרא ברכות נ' ע"א (המחלוקת והפסק)

אֶחָד עֲשָׂרָה, וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא. תָּא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ אֶחָד עֲשָׂרָה וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא, אַלְמָא כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ, וַהֲדַר קָתָנֵי בְּמֵאָה אוֹמֵר, בְּאֶלֶף אוֹמֵר, בְּרִבּוֹא אוֹמֵר! אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא, הָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, הָא רַבִּי עֲקִיבָא. דְּתָנָן, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: לְפִי רוֹב הַקָּהָל הֵם מְבָרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים".
אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. רָבִינָא וְרַב חָמָא בַּר בּוּזִי אִקְּלַעוּ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. קָם רַב חָמָא וְקָא מְהַדַּר אַבֵּי מְאָה. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא: לָא צְרִיכְתָּ, הָכִי אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא.

גמרא ברכות נ' ע"א (דרשת במקהלות)

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְכוּ'. וְרַבִּי עֲקִיבָא, הַאי קְרָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֲפִילּוּ עוֹבְרִין שֶׁבְּמַעֲי אִמָּן אָמְרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם — שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". וְאִידַּךְ? מִ"מְּקוֹר" נָפְקָא.

תוספות מ"ט ע"ב (ביהכ"נ vs. בהמ"ז)

נתקיימה עדיין מצות זימון – יחזור המברך ויענה בשם, ואחר כך יענו אחריו.

Why the Mishnah Seems to Contradict Itself: First it declares "10 and 100,000 are identical," then it lists formulas for 100, 1,000, and 10,000! Rav Yosef resolves: the fixed rule is **R. Akiva**; the scaling tiers are **R. Yosi HaGelili**.

- **R. Yosi HaGelili's "Why":** Plural בְּמַקְהֲלוֹת ("assemblies") links praise to crowd size (לְפִי רֹב הַקָּהָל and בְּרֹב־עָם הַדְרַת־מֶלֶךְ): at 100 he adds ה׳; at 1,000, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; at 10,000, אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת and יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים.
- **R. Akiva's Proof & Why Shul Differs (Tos. 49b):** In shul, 10 and 10,000 say the exact same בָּרְכוּ. Why did R. Yosi concede in shul? Tosafot explain: congregants walk in and out (נכנסים ויוצאים), so the leader cannot track numbers, whereas meal diners sit fixed (קבועין). R. Akiva uses בְּמַקְהֲלוֹת for unborn infants singing at the Sea; **Halacha = R. Akiva** (Ravina stopped Rav Chama from hunting for 100 diners!).
- **Scholar vs. Ignoramus Wording (50a):** Say וּבְטוּבוֹ (not מִטּוּבוֹ, minimizing Hashem's goodness), חָיֵינוּ (not חַיִּים, excluding oneself), and שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ (not לְמִי, which implies host or two powers, AHS 192:6; nor עַל הַמָּזוֹן at 3, which sounds like blessing the food — permitted at 10 once Hashem's Name is stated).

5. R. Yishmael & Key Rules — המבורך, ברוך ומבורך

גמרא ברכות נ' ע"א (רפרם בר פפא)

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר. רַפְרָם בַּר פָּפָּא אִקְּלַע לְבֵי כְּנִישְׁתָּא דַּאֲבִי גִּיבָּר, קָם קָרֵא בְּסִפְרָא וַאֲמַר "בָּרְכוּ אֶת ה'", וְאִשְׁתִּיק, וְלָא אֲמַר "הַמְבוֹרָךְ". אֲווֹשׁוּ כּוּלֵּי עָלְמָא: "בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבוֹרָךְ". אֲמַר רָבָא: פַּתְיָא אוּכְמָא, בַּהֲדֵי פְּלוּגְתָּא לְמָה לְךָ? וְעוֹד, הָא נָהוּג עָלְמָא כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל.

רש"י נ' ע"א ותוספות מ"ט ע"ב (המבורך)

בהדי פלוגתא למה לך – טוב לך לאחוז דברי רבי ישמעאל שאף ר"ע מודה דכי אמר המבורך טפי עדיף אלא שאין צריך: לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל - ופריך בירושלמי מן הקורא בתורה ומן החזן שאומר ברכו ומפרש כיון שאומר המבורך אין זה מוציא עצמו מן הכלל:

ראש"ש ז':כ"ז ושו"ע נ"ז:א' (חזרת המברך)

ה"ר יהודה הברצלוני ז"ל כתב בשם רב סעדיה גאון שהעולה לס"ת אחר שאמר ברכו והשומעים עונין ברוך ה' המבורך לעולם ועד גם הוא יש לו לחזור ולומר ברוך ה' המבורך דכי היכי דאמרי' לעיל דהמברך בהמ"ז חוזר למקום שפסק ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו כמו שאמרוה אחרים ה"נ חוזר ואומר מה שאמרו האחרים ואע"פ שאומר המבורך לא הוציא עצמו מן הכלל דה"נ המברך כשאומר נברך לא הוציא עצמו מן הכלל ואפ"ה חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו: אומר שליח צבור ברכו את ה' המבורך ועונין אחריו ברוך ה'

אמר ר"ע מה מצינו בבית הכנסת אחד עשרה וכו' - משמע דרבי יוסי הגלילי מודה בבית הכנסת מדקאמר מה מצינו וכו' כלומר שאתה מודה לי ומאי שנא דפליגי בברכת המזון ומודו בבית הכנסת ויש לומר דודאי לא חלקו בין עשרה למאה בתפלה דאלו נכנסים ואלו יוצאים ולאו אדעתיה דש"צ אבל בברכת המזון שהן קבועין ומעורבין שם יחד אין לטעות בזה שאין יוצאין עד לאחר ברכת המזון:

גמרא ברכות נ' ע"א (ת"ח ובור)

וּמִבְּרְכוֹתָיו שֶׁל אָדָם נִיכָּר אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא אִם לָאו. כֵּיצַד? רַבִּי אוֹמֵר: "וּבְטוּבוֹ" — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, "וּמִטּוּבוֹ" — הֲרֵי זֶה בּוּר. רַבִּי אוֹמֵר: "בְּטוּבוֹ חָיִינוּ" — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, "חַיִּים" — הֲרֵי זֶה בּוּר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, "לְמִי שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" — הֲרֵי זֶה בּוּר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ" — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, "עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ" — הֲרֵי זֶה בּוּר. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: לָא אֲמַרַן אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה, דְּלֵיכָּא שֵׁם שָׁמַיִם, אֲבָל בַּעֲשָׂרָה, דְּאִיכָּא שֵׁם שָׁמַיִם — מוֹכְחָא מִילְּתָא.

רש"י ברכות נ' ע"א (טעמי הלשון)

ומטובו הרי זה בור – שממעט בתגמוליו של מקום דמשמע דבר מועט כדי חיים:

חיים ה"ז בור – דהוציא עצמו מן הכלל:

למי שאכלנו משלו – משמע מרובים הן זה זן את זה וזה זן את זה ולפי דבריו מברך את בעל הבית:

שו"ע קצ"ב:א'-ב' וערוך השולחן קצ"ב:ו'-ז'

ואם הם ד' יכול לומר ברכו שאכלנו משלו אבל יות' טוב לומר נברך שלא להוציא עצמו מן הכלל ואם הם עשרה צריך להזכי' את ה' שאומ' נברך אלהינו וכו' והם עונים ואומרים ברוך אלהינו וכו' ואין לומר נברך לאלהינו בלמ"ד ובין שיהיו עשרה או מאה או אלף או רבוא כך הם מברכים וכל המשנה מזה הנוסח כגון שאומ' נברך על המזון שאכלנו או שאומ' למי שאכלנו משלו או שאומר במקום ובטובו מטובו או במקו' חיינו אומ' חיים הרי זה בור וכשהם עשרה כיון שמזכירים את השם יכול לומ' נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו: אם טעה המזמן בעשר' והעוני' ולא הזכירו אלהינו אין יכולים לחזור אבל אם עדיין לא ענו אחריו יחזור ויזמן בשם:

וכן לא יאמר "נברך למי שאכלנו משלו", דזה משמע כמו שמברך להבעל הבית. ואף בעשרה אין לומר כן, דאף דלא משמע על הבעל הבית כמו שכתבתי, מכל מקום משמע חס ושלום: לזה אלוה שאכלנו משלו, כאילו יש שתי רשויות חס ושלום (ב"ח ומגן אברהם).

אם היו עשרה, וטעו המברך והעונים ולא הזכירו "אלקינו" – אין יכולים לחזור ולברך בשם, כי כבר נפטרו מידי זימון, והוה מעוות לא יוכל לתקון. אבל אם עדיין לא ענו אחריו, כיון שלא

עד שיגמרו השנים ויזמן עליהם שהרי כבר נתחייב הוא בזימון והיאך יברך בלא זימון: אינו צריך להפסיק אלא עד שיאמר ברוך שאכלנו משלו וכו': הגה וי"א שצריך להפסיק עד שיאמר הזן את הכל וכן נוהגין.

Why Halacha Splits (R. Akiva vs. R. Yishmael): For *Zimmun*, Halacha follows **R. Akiva** (no scaling past 10); for shul בָּרְכוּ & *Krias HaTorah*, custom & Halacha follow **R. Yishmael** (בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ) — Rava rebuked Rafram bar Pappa for omitting הַמְבֹרָךְ.

- **Why הַמְבֹרָךְ Fixes "בָּרְכוּ" (Rashi & Yerushalmi):** Rashi notes even R. Akiva agrees הַמְבֹרָךְ is better (just optional). And why doesn't the *chazzan/oleh* violate אל יוציא עצמו מן הכלל by saying בָּרְכוּ? Adding הַמְבֹרָךְ ("Who is blessed") already praises Hashem himself (Tos. 49b) — plus he repeats בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לעו"ו after the crowd, mirroring *Zimmun* (Rosh 7:27, S.A. 57:1).
- **Bystander's Response (O.C. 198:1, בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ):** A non-diner cannot say "from Whose food *we* ate"; upon hearing נְבָרֵךְ, he responds בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ (adding אֱלֹהֵינוּ at 10), and upon hearing בָּרוּךְ, he answers אָמֵן.
- **7 Bread + 3 Fruit (197:2) & Pausing (200:1–2):** Up to 3 non-bread eaters (fruit/drink, not water) join 7–9 bread eaters to reach 10 (רובא דמינכר). One diner still eating must pause for two who finished — until בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ (*Mechaber*) or הַזָּן אֶת הַכֹּל (*Rema*).

המבורך לעולם ועד וחוזר ש"צ ואומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד:

שו"ע או"ח קצ"ח:א' (ברוך ומבורך)

שלשה שאכלו והם מברכין ונכנס א' שלא אכל אם נכנס כשאומר המברך נברך שאכלנו משלו עונה אחריו ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ... ואם הם י' אומר ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד.

שו"ע או"ח קצ"ז:ב' ור':א'–ב'

תשעה שאכלו דגן וא' אכל כזית ירק מצטרפין להזכיר השם ואפי' לא טיבל עמהם אלא בציר או לא שתה עמהם אלא כוס אחד שיש בו רביעית מכל משקה חוץ מן המים מצטרף עמהם והוא שיהיה המברך אחד מאוכלי הפת ואפילו שבעה אכלו דגן ושלשה ירק מצטרפין אבל ו' לא דרובא דמינכר בעינן:
שלשה שאכלו כאחד אחד מפסיק על כרחו לב' ועונה עמהם ברכת זימון ואפילו לא רצה להפסיק מזמנין עליו בין עונה בין אינו עונה כל שהוא עומד שם אבל שנים אין חייבים להפסיק לאחד הלכך אין חיוב זימון חל עד שיתרצו להפסיק לאחד ולברך ואם לא רצו להפסיק וזימן הוא עליהם לא עשה כלום ואם לא רצו להפסיק אף הוא אינו רשאי לברך ולצאת לשוק

הלכה למעשה | סיכום קצר (או"ח נ"ז, קצ"ב, קצ"ז, קצ"ח, ר')

SHORT EPILOGUE — HALACHA L'MAASEH & KEY PRACTICAL TAKEAWAYS

- **Always נְבָרֵךְ, Never בָּרְכוּ (O.C. 192:1):** Whether 3, 4, or 100 diners, always include yourself with נְבָרֵךְ (אל יוציא עצמו מן הכלל). After the table responds, the leader repeats בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ and וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ (adding אֱלֹהֵינוּ at 10) aloud before הַזָּן.
- **3–9 vs. 10+ — No Change at 100 / 1,000 (192:1–2):** For 3–9, say נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ; for 10+, add אֱלֹהֵינוּ (Ashkenazim omit 'ל; Sefardim/Rambam say לֵאלֹהֵינוּ). Identical at 100 or 1,000 (Halacha = R. Akiva). If 10 forgot אֱלֹהֵינוּ and already answered, do not redo; if not yet answered, restart with אֱלֹהֵינוּ.
- **If a 10th Person Didn't Eat Bread (197:2):** 9 bread + 1 fruit/drink (or even **7 bread + 3 fruit/drink**, a clear majority רובא דמינכר) combine for 10 (אֱלֹהֵינוּ), provided the non-bread diner ate a *kezayis* of food or drank a *revi'is* of any drink other than water, and the leader ate bread. (6 bread + 4 non-bread cannot.)
- **Answer Aloud & Non-Diner Response (192:1, 198:1, 200:2):** Responders answer aloud with בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ and וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ (adding אֱלֹהֵינוּ at 10; never מְטוּבוֹ or חַיִּים). A bystander answers בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ (full text above). One still-eating diner pauses for two through הַזָּן אֶת הַכֹּל (Rema).

Berakhos 7:4 — Splitting a Zimmun: Locking the Threshold

בְּרָכוֹת ז:ד | אֵינָן רַשָּׁאִין לֵחָלֵק

מקורות ראשונים בלשונם | ביאור הטעם וההבדלים

SHORT INTRO — WHAT IS GOING ON & THE CORE RULE

Why Repeat 7:1? Mishnah 7:1 already taught that three who ate together must make *Zimmun*. The Gemara (50a–b) shows 7:4 adds three distinct rules: **(1)** obligation locks in early — from sitting & *HaMotzi* before a *kezayis*, even from separate loaves; **(2)** why 4–5 and 10–19 cannot break off; and **(3)** three diners coming from three separate groups (שְׁלֹשָׁה שֶׁבָּאוּ מִשְּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת), where obligation holds until פָּרַח זִימּוּן.

The Core Principle — Preserving Spiritual Tier: Once diners eat bread together and cross a *Zimmun* threshold (**3** or **10**), a collective obligation locks onto every individual (חָלָה עֲלֵיהֶם חוֹבַת זִמּוּן). Splitting is allowed **only** when every resulting subgroup keeps the exact same tier — **6→3+3** (through 9) and **20→10+10** — never when splitting strips even one diner of *Zimmun* or downgrades a 10-man אֱלֹהֵינוּ down to 3 (Rambam 5:10).

1. The Mishnah — משנה ברכות ז:ד

משנה ברכות ז׳:ד׳

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, אֵינָן רַשָּׁאִין לֵחָלֵק, וְכֵן אַרְבָּעָה, וְכֵן חֲמִשָּׁה. שִׁשָּׁה נֶחֱלָקִין, עַד עֲשָׂרָה. וַעֲשָׂרָה אֵינָן נֶחֱלָקִין, עַד שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים:

Translation: Three who ate together may not split apart; and likewise four, and likewise five. Six may split, up until ten. And ten may not split until they are twenty.

2. Complete Bartenura — רע"ב על ברכות ז:ד

רבינו עובדיה מברטנורא — משנה ברכות ז׳:ד׳ (מלא)

אֵינָן רַשָּׁאִים לֵחָלֵק. מִכְּיוָן שֶׁחָלָה עֲלֵיהֶם חוֹבַת זִמּוּן:

וְכֵן אַרְבָּעָה וְכֵן חֲמִשָּׁה. אֵין הַשְּׁלֹשָׁה מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְהַיָּחִיד יֵחָלֵק מֵהֶן, דְּאִיהוּ נַמִּי אִקְּבַע בְּחוֹבַת זִמּוּן:

שִׁשָּׁה נֶחֱלָקִים. כְּדֵי זִמּוּן לְכָאן וּכְדֵי זִמּוּן לְכָאן, עַד עֲשָׂרָה, אֲבָל עֲשָׂרָה אֵין נֶחֱלָקִים, דְּאִתְחַיְּבוּ לְהוּ בְּזִמּוּן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם, עַד שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים, וְאָז יֵחָלְקוּ לִשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת אִם יִרְצוּ:

3. When Zimmun Locks — תחילת הקביעות

גמרא ברכות נ׳ ע״א

גְּמָ׳ מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא חָדָא זִימְנָא, שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת חַיָּיבִין לְזַמֵּן! הָא קָא מַשְׁמַע לַן, כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכוֹל כְּאַחַת, וַעֲדַיִן לֹא אָכְלוּ — אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק.
לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי קָתָנֵי: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכוֹל כְּאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכְּבָרוֹ, אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק.

תוספות ברכות נ׳ ע״א (אוכל מכברו)

שלשה שישבו לאכול כאחד - אף על פי שהיו חלוקין בכבר שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק כלומר אף על פי שהן חלוקין בכברות וס״ד אין זה צרוף ולא חל עליהם חובת זימון אפ״ה אינן רשאין ליחלק:

רא״ש ברכות ז׳:ל״א

פירוש שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא ועדיין לא אכלו שיעור ברכה אינן רשאין ליחלק וחומרא הוא שהחמירו חכמים בדבר וממשנה יתירא שמעינן לה דקתני שלשה שאכלו כאחת ומפרש להו שהתחילו לאכול

שולחן ערוך או״ח קצ״ג:ב׳, ד׳

אפי׳ לא הוקבעו מתחלה כולם לאכול יחד אלא שהשנים קבעו ואחר כך בא השלישי וקבע עמהם או שאחד קבע תחלה ואח׳ כך קבעו השנים עמו אינם רשאי׳ ליחלק כיון שהם קבועים יחד בגמר האכילה ומכל מקו׳ אם יאכל עמהם בלא קבע רשאים ליחלק אלא א״כ הוא שמש: הגה ומ״מ אפי׳ כ״מ שרשאין ליחלק עדיף טפי לזימון משום דברוב עם הדרת מלך (ב״ל):
שלשה שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא אפי׳ כל אחד אוכל מכברו ואפי׳ לא אכל עדיין כזית פת אינם רשאים ליחלק:

שולחן ערוך או״ח קצ״ג:ג׳ (קביעות בדרך)

אם היו רוכבים ואמרו נאכל אע״פ שכל אחד אוכל מכברו ולא ירדו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו הולכים ואוכלי׳ לא ואם היו אוכלים בשדה מפוזרי׳ ומפורדי׳ אע״פ שאוכלי׳ כלם בשעה אחת ומכבר א׳ כיון שלא קבעו מקום לאכול אינם מצטרפין:

Why & Exact Differences:

- **Two Readings of Shmuel (50a):** *Rosh & S.A. 193:4* rule sitting together and reciting *HaMotzi* already locks *Zimmun* even before finishing a *kezayis* (Rabbinic stringency). *Rif, Tosafot & Rambam 5:11* read it as teaching that eating from **separate loaves** (כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכְּבָרוֹ) still creates one table-bond. (*Bach/M.A.* require a *kezayis* when eating separate loaves.)

- **Joining Mid-Meal & Kevi'us (193:2–3):** *R. Yonah* held splitting is barred only if all three started together; *Rosh* & *S.A.* rule even a latecomer who sits and finishes with them locks everyone in. Riders who stop in one spot join; walkers or diners scattered in a field do not (except a waiter).

4. 3–5 vs. 6–9 — ג'–ה' • ששה עד עשרה

רש"י ברכות נ' ע"א

מתני' אינן רשאין ליחלק – דאיתחייבו להו בזמון: וכן ד' – אין הג' מזמנין והיחיד יחלק מהם דאיהו נמי איקבע בחובת זמון: ששה נחלקין – אם רצו ליחלק לשתי חבורות ולזמן אלו לעצמן ואלו לעצמן רשאין הן שהרי יש זימון כאן וכאן: עד עשרה – כלומר וכן ז' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל אם היו עשרה חלה עליהן הזכרת השם ואם יחלקו לא יהיה שם הזכרה אין נחלקין עד שיהיו שם עשרים:

רמב"ם הלכות ברכות ה':י'

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד אֵינָן רַשָּׁאִין לַחֲלֹק. וְכֵן אַרְבָּעָה וְכֵן חֲמִשָּׁה. וְשִׁשָּׁה יֵשׁ לָהֶם לַחֲלֹק עַד עֲשָׂרָה. מֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה אֵינָם רַשָּׁאִים לַחֲלֹק עַד עֶשְׂרִים. שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיֵּחָלְקוּ וְתִהְיֶה בִּרְכַּת הַזִּמּוּן לְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק כְּזִמּוּן הַכּל יֵשׁ לָהֶם לַחֲלֹק:

ערוך השולחן או"ח קצ"ג:ו'

וכמו שלושה שאכלו אסורין לחלק, כמו כן ארבעה או חמישה אסורין לחלק. דאף על גב דאם יחלקו שנים מחמישה עדיין ישאר שלושה לזימון, מכל מקום אותם השנים לא יקיימו מצות זימון שנתחייבו בה. אבל ששה נחלקין לשלושה-שלושה, שהרי יהיה זימון לשני החבורות. וכן שבעה שמונה תשעה נחלקים עד עשרה. דעשרה נתחייבו לברך בשם, וכשיתחלקו לא יברכו בשם. ומצוה להדר אחר עשרה כדי לברך בשם. ועשרה אין נחלקים עד שיהיו עשרים. ופשוט הוא דבעשרים אין חיוב לחלק, אלא אם ירצו לחלק יכולים להתחלק. וכן בששה אין חיוב להתחלק.

גמרא ברכות נ' ע"א (ראיית ששה נחלקין)

דְּאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אָמְרִי בֵּי רַב, תְּנַיְינָא: שִׁשָּׁה נֶחְלָקִין עַד עֲשָׂרָה. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא "נְבָרֵךְ" עֲדִיף — מִשּׁוּם הָכִי נֶחְלָקִין, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "בֵּרְכוּ" עֲדִיף — אַמַּאי נֶחְלָקִין! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ "נְבָרֵךְ" עֲדִיף. שְׁמַע מִינַּהּ.

גמרא ברכות מ"ה ע"ב (אחד מפסיק לשנים)

אָמַר רָבָא: הָא מִילְּתָא אַמְרִיתָא אֲנָא, וְאִיתַּמְרָה מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי זֵירָא כְּוָותִי: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת, אֶחָד מַפְסִיק לִשְׁנַיִם, וְאֵין שְׁנַיִם מַפְסִיקִין לְאֶחָד. וְלָא? וְהָא רַב פָּפָּא אַפְּסֵיק לֵיהּ לְאַבָּא מָר בְּרֵיהּ אִיהוּ וְחַד! שָׁאנֵי רַב פָּפָּא, דְּלִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין הוּא דַּעֲבַד.

שולחן ערוך או"ח ר':א'

שלשה שאכלו כאחד אחד מפסיק על כרחו לב' ועונה עמהם ברכת זימון ואפילו לא רצה להפסיק מזמנין עליו בין עונה בין אינו עונה כל שהוא עומד שם אבל שנים אין חייבים להפסיק לאחד הלכך אין חיוב זימון חל עד שיתרצו להפסיק לאחד ולברך ואם לא רצו להפסיק וזימן הוא עליהם לא עשה כלום ואם לא רצו להפסיק אף הוא אינו רשאי לברך ולצאת לשוק עד שיגמרו השנים ויזמן עליהם שהרי כבר נתחייב הוא בזימון והיאך יברך בלא זימון:

Why 4 or 5 Cannot Let 1 or 2 Leave: Even though 3 remain behind to make *Zimmun*, the 1 or 2 who leave already incurred personal *Zimmun* obligation (אִקְּבַע בְּחוֹבַת זִמּוּן) and would be stripped of it! Splitting is valid only when **every** resulting group keeps *Zimmun*.

- **How 6–9 Split (Rashi 50a / AHS 193:6):** 6→3+3; 7→3+4; 8→4+4 or 3+5; 9→3+6, 4+5, or 3+3+3. Every piece has ≥3 (splitting 6 into 5+1 or 7 into 5+2 remains forbidden!).
- **Hidden Proof for נְבָרֵךְ (50a):** If בֵּרְכוּ (requiring 4+) were superior to נְבָרֵךְ (3), why could 6 split into 3+3 and lose בֵּרְכוּ? Proves נְבָרֵךְ is equal or superior — never exclude yourself!
- **Leaving Early — Pausing (הֶפְסֵק, O.C. 200:1–2): 1 must pause for 2** (through הַזָּן per *Rema*), then resumes eating without a new *HaMotzi*. Conversely, **2 need not pause for 1** — so 1 of 3 (or 1 of 4) may not leave and bentch alone unless they pause voluntarily (לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין) or in pressing loss (*M.B. 193:31*).
- **Better Not to Split? (Rema 193:1 vs. Others, M.B. 11):** Even at 6 or 20, splitting is optional; *Rema/Darchei Moshe* prefer staying together (בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ), while others view splitting as equal since it multiplies *Zimmun* blessings.

5. 10–19 vs. 20 — עשרה עד עשרים

שולחן ערוך או"ח קצ"ג:א' (כולל רמ"א)

אבל שלשה שאכלו אינ' רשאים ליחלק ושנים שאכלו מצוה שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימון וכן ארבעה או חמשה אסו' להם ליחלק שכלם נתחייבו בזימון ששה נחלקים כיון שישאר זימון לכל חבורה עד עשר' ואז אין נחלקים עד שיהיו עשרי' כיון שנתחייבו בהזכרת השם: הגה דאז יכולי' לחלוק אם ירצו ונ"ל דה"ה בששה אין מחויבים לחלק רק אם ירצו נחלקים ומצוה לחזור אחר עשרה ומיהו אם היו רבים מסובים יחד ואינם יכולי' לשמוע ברכת זימון מפי המברך ואינם רשאים ליחלק לחבורות של עשרה עשרה מפני שיצטרכו לברך בקול רם וישמע בעל הבית ויקפיד עליהם יכולים ליחלק לחבורות של ג' ג' ולברך בנחת כדי שלא ישמע בעל הבית וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת זימון שהרי אינם יכולים לשמוע מפי המברך:

גמרא ברכות נ' ע"א (בי ריש גלותא)

אָמַר רָבָא: כִּי אָכְלִינַן רִפְתָּא בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא, מְבָרְכִינַן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה. וְלִיבָּרְכוּ עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה! — שְׁמַע רֵישׁ גָּלוּתָא וְאִיקְּפַד.

Mar Zutra (halacha over *R. Ashi*) requires him physically back inside — invoking אֱלֹהֵינוּ with <10 present is disrespectful (לָאו אוֹרַח אַרְעָא).

6. 3 Groups & Parach — ג׳ מג׳ חבורות

גמרא ברכות נ׳ ע״א-ב (ג׳ מג׳ חבורות ומטה)

אִי נָמֵי כִּי הָא דְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: שְׁלֹשָׁה שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת, אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק. אָמַר רַב חִסְדָּא: וְהוּא שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם. אָמַר רָבָא: וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא אַקְדִּימוּ הָנָךְ וְאַזְמוּן עֲלַייְהוּ בְּדוּכְתַּיְיהוּ, אֲבָל אַזְמוּן עֲלַייְהוּ בְּדוּכְתַּיְיהוּ — פָּרַח זִימּוּן מִינַּייְהוּ.

אָמַר רָבָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתָנַן: מִטָּה שֶׁנִּגְנְבָה חֶצְיָהּ, אוֹ שֶׁאָבְדָה חֶצְיָהּ, אוֹ שֶׁחֲלָקוּהָ אַחִין אוֹ שׁוּתָּפִין — טְהוֹרָה. הֶחֱזִירוּהָ — מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא. מִכָּאן וּלְהַבָּא — אִין, לְמַפְרֵעַ — לָא. אַלְמָא, כֵּיוָן דְּפַלְגוּהָ — פָּרַח לַהּ טוּמְאָה מִינַּהּ. הָכָא נָמֵי כֵּיוָן דְּאַזְמוּן עֲלַייְהוּ, פָּרַח זִימּוּן מִינַּייְהוּ.

רש״י ברכות נ׳ ע״ב (פרח זימון)

אבל אזמון עלייהו – דהני כגון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמ׳ לעיל קורין לו ומזמנים עליו וברכו החבורות ואלו לא היו שם אלא כדי נברך וברוך הוא ועכשיו הם באים לברך לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו: אלמא כיון דפלגוה – פקע שם מטה מינה ושם טומאה אע״ג דהדר הדרוה והרי היא מטה לא הדרה טומאתה הכא נמי כיון דפקע שם שלשה מינייהו בהפרדם ושם זימון ע״י שזימנו הראשונים עליהם אע״ג דהדרי לכלל שם שלשה לא הדרי לכלל זימון אבל כי לא אזמון לא פקע חובת זימון מהן אף לפי פרידתם:

רמב״ם הלכות ברכות ה׳:י״א

שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה אֵינָן רַשָּׁאִין לֵחָלֵק. וְאִם כְּבָר זִמַּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בַּחֲבוּרָה שֶׁלּוֹ רַשָּׁאִין לֵחָלֵק. וְאֵינָן חַיָּבִין בְּזִמּוּן שֶׁכְּבָר זִמְּנוּ עֲלֵיהֶן. שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכל פַּת אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ אֵינָן רַשָּׁאִין לֵחָלֵק:

שולחן ערוך או״ח קצ״ג:ה׳ (שיטת רש״י)

שלשה שבאים משלש חבורות של שלש שלש בני אדם ונתחברו אלו השלשה אם זימנו עליהם במקומם כגון שהפסיקו כל א׳ לשנים עד שאמרו הזן שוב אינם יכולים לזמן אפי׳ אכלו אח״כ יחד וגמרו סעודתן ואם לא זמנו עליהם במקומם חייבים לזמן ואינם רשאים ליחלק ואפי׳ לא אכלו אלו השלשה ביחד משנתחברו:

שולחן ערוך או״ח קצ״ג:ו׳ (ר״י ורשב״א)

שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו השלשה הנשארים פרח זימון

וְנִיפְקוּ בְּבִרְכָתָא דְּרֵישׁ גָּלוּתָא! — אַיְידֵי דְּאָוְושׁוּ כּוּלֵּי עָלְמָא, לָא שָׁמְעִי.

רשב״א ברכות נ׳ ע״א (כבוד הבריות)

וליברכו ביה עשרה עשרה שמע ריש גלותא ואיקפד. ואף על פי ששנינו עשרה אינן נחלקין עד שיהיו עשרים, הכא שאני דכיון דאי שמע ריש גלותא היה מונעם עד שיברך הוא עמהם ולא הוו שמעי דאווושי כולי עלמא, טוב להם ליחלק. ואי נמי לא היה מונעם כיון דאיקפד הוו זילותא דבי ריש גלותא, וגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה דרבנן והא דרבנן היא.

ערוך השולחן או״ח קצ״ג:ח׳

וממה שנתבאר נראה לי דבסעודות גדולות ששוהין בה הרבה שעות, ויש מן היחידים שקשה עליהם הישיבה ורוצים לילך מהסעודה, ואי אפשר להם לאסוף עשרה מהמסובין לברך, שיכולים לברך בשלושה. וקל וחומר הוא מהדין הקודם שבשביל קפידת הבעל הבית פטרום מזה, כל שכן בכאן שאין יכולים כלל לברך בעשרה, ואנוסים הם לברך בפחות מעשרה.

גמרא ברכות מ״ה ע״ב (יצא לשוק)

גּוּפָא. אָמַר רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת, וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַשּׁוּק — קוֹרְאִין לוֹ, וּמְזַמְּנִין עָלָיו. אָמַר אַבָּיֵי: וְהוּא דְּקָרוּ לֵיהּ וְעָנֵי. אָמַר מָר זוּטְרָא: וְלָא אֲמַרַן, אֶלָּא בְּשִׁלְשָׁה, אֲבָל בַּעֲשָׂרָה עַד דְּנַיְתֵי. מַתְקִיף לַהּ רַב אָשֵׁי: אַדְּרַבָּא אֵיפְכָּא מִסְתַּבְּרָא תִּשְׁעָה נְרָאִין כַּעֲשָׂרָה, שְׁנַיִם אֵין נְרָאִין כִּשְׁלֹשָׁה. וְהִלְכְתָא כְּמָר זוּטְרָא. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּבָעֵי לְאַדְכּוֹרֵי שֵׁם שָׁמַיִם — בְּצִיר מֵעֲשָׂרָה לָאו אוֹרַח אַרְעָא.

רמב״ם הלכות ברכות ה׳:י״ג

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ וְיָצָא אֶחָד מֵהֶן לַשּׁוּק קוֹרְאִין לוֹ כְּדֵי שֶׁיְּכַוֵּן לִשְׁמֹעַ מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִים וּמְזַמְּנִין עָלָיו וְהוּא בַּשּׁוּק וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְלִכְשֶׁיַּחֲזֹר לְבֵיתוֹ יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְעַצְמוֹ אֲבָל עֲשָׂרָה שֶׁאָכְלוּ וְיָצָא אֶחָד מֵהֶן לַשּׁוּק אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו עַד שֶׁיַּחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְיֵשֵׁב עִמָּהֶן:

Why 10–19 Cannot Split: At 10 (עֲדָה), the higher tier invoking Hashem's Name (נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ) locks onto all. Splitting 10→5+5 or 15→10+5 strips אֱלֹהֵינוּ from at least one subgroup! Only at **20** can both halves keep 10+10.

- **Noisy Banquets Exception (Rava 50a / S.A. 193:1):** At the Exilarch's hall, diners could not hear the main leader over the din, and loud 10-man groups would offend the host (כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, *Rashba*). Better to split quietly into 3s than miss *Zimmun*! *Difference: Taz (193:5)* allows this only when the *Zimmun* call itself is inaudible; *M.A. (4) & M.B. (17)* allow it whenever one cannot hear through הַזָּן. *AHS (193:8)* extends this to guests who must leave a long banquet early and cannot gather 10.
- **3 vs. 10 Stepped Outside (45b / Rambam 5:13):** For 3, if 1 walked to the market, they call him so he answers from outside; for 10,

Why They Bind & When Zimmun "Flies Away": Three diners who each left an obligated group of 3+ carry active *Zimmun* status — meeting together, they must make *Zimmun* even without eating together anew! Yet like a disassembled *tamei* bed (*Keilim* 18:9) whose prior *tumah* vanishes permanently once split, if *Zimmun* already discharged back at their original groups, פָּרַח זִימּוּן — it never revives:

- **Rashi (S.A. 193:5):** Each paused and answered *Zimmun* at his original table — even if the three eat together later, their *Zimmun* already ended.
- **R. Yehudah / Rosh (S.A. 193:6):** Even if they left 4-man tables without answering, once the remaining 3 at each table made *Zimmun*, the departing diner's group-status dissolved (unless they eat together anew, *R. Akiva Eiger*).
- **Leaving 3 vs. 4 (Rema 193:6 / Rashba):** *L'chatchilah*, 1 may leave a **4**-man table to join two obligated diners (3 remain), never a **3**-man table (ruining the remaining two's *Zimmun*).
- **No Retroactive Zimmun (50a / Rambam 5:14):** If 1 of 3 forgot and bentched alone, the other 2 still call him to answer their *Zimmun* (they fulfill *Zimmun*, he does not); if 2 bentched, *Zimmun* is lost.

מינייהו כיון שחבריהם זימנו והוא הדין אם לא היו בכל חבורה אלא שלשה והלך א' מכל חבורה קודם זימון ונתחברו אלו השלשה ובא אחד לכל חבורה ונצטרף עם שנים הראשונים וזימנו יחד פרח זימון מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אע"פ שלא זימנו עמהם: הגה שלש חבורות שאכלו ובכל חבורה שלשה בני אדם אסור לכל אחד ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד דהרי השנים הנשארים בכל חבורה אינן יכולים לזמן אח"כ אבל אם היה בכל חבורה ד' מותר ליפרד אחד מכל חבורה ולזמן ביחד והנשארים יזמנו כל חבורה במקומם [ב"י בשם הרשב"א]:

גמרא נ' ע"א & רמב"ם ה':י"ד (אין זימון למפרע)

אָמַר רַבָּה תּוֹסְפָאָה: הָנֵי שְׁלֹשָׁה דְּכָרְכִי רִפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וּקְדֵים חַד מִינַּיְיהוּ וּבָרִיךְ לְדַעְתֵּיהּ — אִינּוּן נָפְקִין בְּזִמּוּן דִּידֵיהּ, אִידְּהוּ לָא נָפֵיק בְּזִמּוּן דִּידְהוּ — לְפִי שֶׁאֵין זִמּוּן לְמַפְרֵעַ.
שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד וְקָדַם אֶחָד מֵהֶן וּבֵרַךְ לְעַצְמוֹ מְזַמְּנִין עָלָיו וְיָצְאוּ הַשְּׁנַיִם יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן וְהוּא לֹא יָצָא בְּזִמּוּן זֶה שֶׁאֵין זִמּוּן לְמַפְרֵעַ:

SHORT EPILOGUE — HALACHA L'MAASEH & PRACTICAL TABLE RULES הלכה למעשה | סיכום קצר (או"ח קצ"ג, קצ"ד, ר')

- **Separate Loaves, Latecomers & Casual Eaters (193:2–4):** Eating from individual rolls/sandwiches at one table still locks *Zimmun* after *HaMotzi*. Joining mid-meal and finishing together locks in; grabbing bread standing/walking does not (except a waiter).
- **2 Diners & Accidental Early Bentching (193:1, 194:1):** Two who both know how to bentch should bentch individually (and invite a 3rd if present). If 1 of 3 forgot and bentched early, the other 2 still call him to answer בָּרוּךְ for their *Zimmun*.
- **1 of 4 (or 3) Leaving Early (O.C. 193:1, 200:1–2):** Never slip out to bentch alone once seated for bread. Ask the table to pause voluntarily (לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין) for *Zimmun* through הַזָּן; they then resume eating without a new *HaMotzi*. When 2 finish and 1 is still eating, the 1 *must* pause for the 2. (In pressing urgency/loss, *M.B. 193:31* cites leniency.)
- **Shabbos Meals of 6–9 or 20+ (193:1, M.B. 11):** 6–9 may split into groups of ≥3 (3+3, 3+4, 4+4), and 20+ into groups of ≥10 — though staying together is ideal (בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ). Never split 10–19 into smaller groups!
- **Noisy Simchas & Long Banquets (193:1, AHS 193:8):** When diners cannot hear the leader through הַזָּן — or must depart a long simcha early and cannot assemble 10 — splitting quietly into groups of 3 is permitted.

Berakhos 7:5 — Spatial Meal Unity & Honoring the Cup

בְּרָכוֹת ז:ה | שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן

מקורות ראשונים בלשונם | ביאור הטעם וההבדלים

SHORT INTRO — WHAT IS GOING ON & WHY THESE TWO LAWS CLOSE PEREK 7

1. Spatial Unity (שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת): Having barred one group from splitting (7:4), the Mishnah closes by asking the reverse: what physically turns *two* separate tables into one *Zimmun* congregation (turning 5+5 into 10 for אֱלֹהֵינוּ, or 2+1 into 3)? Either partial visual contact (מִקְצָתָן רוֹאִין) or one shared waiter (שַׁמָּשׁ מְצָרָפָן) bridges two tables into a single meal fellowship (קְבִיעוּת).

2. Dignity of the Cup (עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם): Talmudic wine (יַיִן חַי) was thick concentrate diluted 3:1 with water. **R. Eliezer** holds it is not yet drinkable wine (so no בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, only הָעֵץ); **Chachamim** rule it already earns הַגָּפֶן. Why place this at the end of Perek 7? Because for the ***Zimmun* Cup of Blessing (כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה)**, even Chachamim agree (נ' ע"ב) that מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר demands choice, properly diluted wine!

1. The Mishnah — משנה ברכות ז:ה

משנה ברכות ז׳:ה׳

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבַיִת אֶחָד, בְּזְמַן שֶׁמְּקְצָתָן רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִים לְזִמּוּן. וְאִם לָאו, אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן, וְאֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְבָרְכִין:

Translation: Two groups eating in one house: when some of them can see each other, they combine for *Zimmun*; if not, these make *Zimmun* for themselves and those for themselves. One does not recite the blessing [*Borei Pri HaGafen*] over wine until he puts water into it — the words of R. Eliezer. But the Sages say: one does recite it.

2. Complete Bartenura — רע"ב ז:ה (שלם)

רבינו עובדיה מברטנורא על ברכות ז׳:ה׳

וְאִם לָאו אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וּבְזְמַן שֶׁשַּׁמָּשׁ אֶחָד מְשַׁמֵּשׁ לִשְׁתֵּי הַחֲבוּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רוֹאִים אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ, הַשַּׁמָּשׁ מְצָרְפָן:

אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם. לְפִי שֶׁהָיָה יֵינָם חָזָק מְאֹד וְלֹא הָיָה רָאוּי לִשְׁתִיָּה בְּלֹא מַיִם, הִלְכָךְ אַבַּתִּי לֹא אִישְׁתְּנִי לְמַעֲלִיוּתָא וְלֹא זָז מִבִּרְכָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וּמְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ כַּעֲנָבִים. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

3. Two Groups Combining — שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת

גמרא ברכות נ' ע"ב & רש"י (שמש מצרפן)

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וְכוּ׳. תָּנָא: אִם יֵשׁ שַׁמָּשׁ בֵּינֵיהֶם — שַׁמָּשׁ מְצָרְפָן.

רש"י: אם יש שמש ביניהם – שמשמש לשתיהם: שמש מצרפן – אע"פ שאין אלו רואין את אלו כגון יריעה פרוסה ביניהם:

תוספות ברכות נ' ע"ב (שני בתים ובית חתנים)

שמש מצרפן לזמון - וה"ה בשני בתים ובני אדם עומדים ומשמשין מזו לזו מצטרפין וכן איתא בירושלמי ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך והא דנקט במתני' בית [אחד] משום חדוש דסיפא דאפילו בבית אחד אם לאו אין מזמנין ... וכן בבית חתנים כשאוכלים בחופה בב' בתים ובני אדם משמשין מזו לזו מצטרפין ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך:

ריטב"א נ' ע"ב & רא"ש פ"ז סי' ל"ג (ירושלמי)

גרסינן בירושלמי לא סוף דבר בית אחד אלא אפי' שני בתים א"ר יונה והם שנכנסו משעה ראשונה על דעת כן ... ולמאן דסבר דגבי זימון לא בעינן הסיבה מפרש דלא קאי אלא אשני בתים אבל בבית אחד לא בעינן ישבו על דעת כן

רא"ש: והא אילין בית נשיא מה את עבדת לון כבית אחד או כשני בתים אם היו דרכן לעבור אלו לאלו מזמן ואם לאו אינו מזמן ור' ברכיה מוקי אמורא אתרעא מיצעא דבי מדרשא והוא מזמן על אילן ועל אילן:

רמב"ם הלכות ברכות ה׳:י"ב

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין בְּבַיִת אֶחָד. בְּזְמַן שֶׁמְּקְצָתָן רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אֶחָד. וְאִם לָאו אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְאֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וְאִם יֵשׁ שַׁמָּשׁ אֶחָד בֵּינֵיהֶם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְשַׁמֵּשׁ מֵחֲבוּרָה זוֹ לַחֲבוּרָה זוֹ מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקְצָת אֵלּוּ רוֹאִין אֶת אֵלּוּ. וְהוּא שֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁתֵּיהֶן כָּל דִּבְרֵי הַמְבָרֵךְ בְּבֵאוּר:

שולחן ערוך או"ח קצ"ה:א'-ג'

שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או בשני בתים אם מקצתן רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון ואם לאו אינם מצטרפות ואם יש שמש אחד לשתיהן הוא מצרפן וכגון שנכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד ויש מי שאומר שאם רשות הרבים מפסקת בין שני הבתים אינם מצטרפין בשום ענין:

אכלו מקצתן בבית ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על מפתן הבית הוא מצרפן:

כל היכא שמצטרפות שתי חבורות צריך שישמעו שתיהן דברי

המברך ברכת זימון בביאור: הגה ובשאר ברכת המזון יברך כל א' לעצמו אבל אם ירצו שהמזמן יוציא כולם צריכים שישמעו כל ברכת המזון דבלא זה לא יצאו כלל.

ערוך השולחן או"ח קצ"ה:א'-ב'

דהא דתנן "הרי אלו מצטרפות לזימון" – וודאי אינו בהכרח שיצטרפו, ואם ירצו יכולין לזמן כל חבורה וחבורה בפני עצמה. ואם מפסיק בין שני הבתים רשות הרבים – אינן מצטרפין בשום עניין ... אבל בסעודת נישואין אין רשות הרבים מפסיק, כיון דכולהו סעודת נישואין הוי.

משנה ברורה קצ"ה ס"ק ו'

מסתימת המחבר משמע דאפילו בית אחד ורואין זה את זה ג"כ לא מצטרפי שתי החבורות יחד אא"כ כשנכסו מתחלה ע"ד זה אבל הרבה אחרונים כתבו דבבית אחד לא בעינן כלל שיכנסו מתחלה ע"ד זה ובכל שרואין זה את זה בלחוד או אפילו באין רואין זה את זה ויש שמש בין שתי החבורות סגי לענין צירוף וכן דעת הגר"א בבאורו ובאדרת אליהו ע"ש:

Why Sightline or Waiter Bridges Tables: *Zimmun* requires shared meal-permanence (קְבִיעוּת). Partial visual contact (מְקֻצָתָן רוֹאִין — even a few diners from each table seeing each other) or one shared waiter (שַׁמָּשׁ אֶחָד circulating between them, even if he doesn't eat, M.B. 195:4) visibly turns separate tables into one banquet. If a wall/curtain blocks all sightlines and no shared waiter connects them, they remain two separate meals (אֵלּוּ לְעַצְמָן).

- **One House vs. Two Rooms (Tosafot, Rosh, Ritva, S.A. 195:1):** Per the Yerushalmi, sightline through an open doorway or a shared waiter combines tables **even in two separate rooms/houses** (Rosh cites the Yerushalmi's *Beis HaNasi* test: if traffic flows freely between chambers, they combine). Why did the Mishnah say בְּבַיִת אֶחָד? To highlight the negative clause: *even inside one room*, without sightline or a waiter, they cannot join.
- **Public Road Break (195:1, AHS 195:2):** A public road (רְשׁוּת הָרַבִּים) — or even a private path (Taz) — between two buildings severs the link even with sightline and a waiter, *except* at a wedding feast (סְעוּדַת נִשּׂוּאִין), whose unified celebration bridges the street!
- **Prior Intent Dispute (S.A. vs. Ritva / Gra / M.B. 195:6):** The **Shulchan Aruch** implies two groups join only if they originally sat down intending to combine (עַל דַּעַת לְהִצְטָרֵף). **Beis Yosef, Ritva, Gra & M.B.** limit that rule to *two separate houses* — inside *one room*, sightline or a shared waiter suffices even without prior intent!
- **Optional Joining & Doorway Leader (AHS 195:1, S.A. 195:2–3):** Joining two full groups is *permitted* (not forced if each keeps its own tier). If one group is inside and one outside, a leader on the threshold (מְפַתֵּן הַבַּיִת) seeing both bridges them. All must hear the *Zimmun* clearly (בְּבֵאוּר).

4. Undiluted Wine & Bread — עַד שֶׁיִּתֵּן מַיִם

גמרא ברכות נ' ע"ב (ברייתא — ר"א וחכמים)

אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן. תָּנוּ רַבָּנַן: יַיִן עַד שֶׁלֹּא נָתַן לְתוֹכוֹ מַיִם — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" אֶלָּא "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם. מִשֶּׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מַיִם — מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן", וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" וְאֵין נוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם.

רש"י ברכות נ' ע"ב (טעם ר"א ונטילת ידים)

אין מברכין עליו ב"פ הגפן – לפי שהיה יינם חזק מאד ואין ראוי לשתיה בלא מים הלכך אכתי לא אשתני למעליותא ולא זז מברכתו הראשונה והרי הוא כענבים וברכתו ב"פ העץ: ונוטלין ממנו לידים – דשם מים עליו דמי פירות בעלמא מקרי:

גמרא נ' ע"ב & ריטב"א (חזי לקורייטי)

וְרַבָּנַן, לְמַאי חֲזֵי? אָמַר רַבִּי זֵירָא חֲזֵי לְקוּרְיָיטֵי.
ריטב"א: ורבנן כי לא נתן לתוכו מים למאי חזי אמר ר' זירא לקורייטי. פירוש שאוכלים דברים חריפים ושותין אחריהם יין חי ומזוג אינו ראוי הילכך אישתני למעליותא קרינן ביה ואפילו היכא דלא בעי ליה לקורייטא מברך עליה בורא פרי הגפן והכי משמע בערבי פסחים. דאמרינן שתאן חי יצא ידי יין אלמא חזי וכן עיקר:

גמרא נ' ע"ב & תוספות (שמואל ו־ד' דברים בפת)

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכָּיו בְּפַת, כְּמַאן? כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
תָּנוּ רַבָּנַן: אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּפַת: אֵין מַנִּיחִין בָּשָׂר חַי עַל הַפַּת. וְאֵין מַעֲבִירִין כּוֹס מָלֵא עַל הַפַּת. וְאֵין זוֹרְקִין אֶת הַפַּת. וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּעָרָה בְּפַת.
תוספות: ובה"ג אמר דהלכה כרבנן דהכא והלכה נמי כשמואל דכי קאמר שמואל הני מילי מידי דלא ממאיס.

שו"ע או"ח ר"ב:א', ר"ד:ה', ער"ב:ה'

ר"ב:א': חוץ מהיין שמברך עליו בפה"ג בין חי בין מבושל.
ר"ד:ה': והיינו ביינות שלהם שהיו חזקים אבל יינות שלנו שאינן חזקי' כל כך אפי' רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מברך עליו בורא פרי הגפן ונראה שמשערים בשיעור שמוזגים יין שבאותו מקום:
ער"ב:ה': יין חי אפי' אם הוא חזק דדרי (פי' שראוי להמזג) על חד תלת מיא מקדשים עליו ומ"מ יותר טוב למוזגו ובלבד שיהא מזוג כראוי: הגה ויינות שלנו יותר טובים הם בלא מזיגה (טור):

ערוך השולחן או"ח ר"ד:י"ד (מזיגת יינם)

דהמזיגה הוא על חד תלת מיא לפי היינות שלהם, ומברכין עליו 'בורא פרי הגפן'.

Why They Debate Undiluted Wine (יַיִן חַי): Talmudic wine was intensely thick concentrate normally diluted **3 parts water to 1 part**

wine (עַל חַד תְּלַת מַיָּא, AHS 204:14). Wine earns its unique blessing (בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן) only when pressing upgrades the grape (אִשְׁתַּנִּי לְמַעֲלְיוּתָא).

- **R. Eliezer:** Before adding water, concentrate is undrinkable — it has not yet reached finished wine stature, so it keeps the grape's own blessing, **בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ** (not שֶׁהַכֹּל). Because it lacks full wine dignity, one may even wash hands with it (**Rashi**: still merely fruit juice; **Ritva**: non-meal rinsing לְנָקִיּוּת, not נט"י for bread, since it isn't yet fit for כּוס של ברכה).
- **Chachamim (Halacha):** Undiluted wine is already prized straight after pungent foods (חֲזֵי לְקוּרְיָיטֵי, Ritva 50b), so it has *already* elevated to full wine: **בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן** both ways, and washing hands with it is barred as disrespect/waste of food (הֶפְסֵד אוֹכְלִין). Halacha follows Chachamim (פסחים ק"ח ע"ב: drinking undiluted fulfills the wine mitzvah).
- **Bread Dignity Link (Shmuel & 4 Laws, 50b):** Because R. Eliezer allowed washing with undiluted wine, the Gemara links Shmuel's rule ("a person may use bread for any need") to him — yet **Tosafot & Ritva** rule *like both Chachamim and Shmuel*: using bread is allowed *only* when it won't become repulsive (מִידֵי דְּלָא מְמָאֵיס), while raw meat, passing a full cup over bread, throwing bread, or propping a dish on it remain strictly forbidden!

5. Bridge: Cup of Blessing כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה

גמרא ברכות נ' ע"ב (מודים חכמים בכוס של ברכה)

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: בָּעֵינַן מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר.

גמרא ברכות נ"א ע"א (עשרה דברים בכוס של ברכה)

אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה: טָעוּן הַדָּחָה וּשְׁטִיפָה. חַי וּמָלֵא. עִיטּוּר וְעִיטּוּף. נוֹטְלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְנוֹתְנוֹ בַּיָּמִין. וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מְשַׁגְּרוֹ בְּמַתָּנָה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ.
עִיטּוּר. רַב יְהוּדָה מְעַטְּרֵהוּ בְּתַלְמִידִים, רַב חִסְדָּא מְעַטֵּר לֵיהּ בְּנַטְלֵי. אָמַר רַבִּי חָנָן: וּבְחַי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וּבִבְרֵכַת הָאָרֶץ.

תוספות נ' ע"ב (סתירת "חי" ומזוג)

מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים - תימה דאמרינן לקמן ד' דברים נאמרו בכוס של ברכה חי ומלא וי"ל דבעינן שיתנו חי לתוך הכוס ואח"כ ימזגנו אי נמי בעינן חי מן החבית אי נמי קאי אכוס עצמו ומאי חי שלם כדאיתא במכות (ד' טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי וכו' אלמא דאותו חי היינו שלם ה"נ בעינן שיהא הכוס שלם בלא שבירה:

רא"ש פ"ז סי' ל"ט (רי"ף ור"ת)

ורב אלפס ז"ל כתב חי עד ברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבח ארץ ישראל שהיינות חזקות וצריך לערבן במים רבים ולשון אין מברכים עליו עד שיתן לתוכו מים משמע שמתחלת הברכה [אין] מברכין ועוד אם אין בכוס אלא רובע רביעית נמצא חסר הרבה ואנן מלא בעינן הלכך נראה כפר"ת שהיה מזוג קצת ולא נתקן על חדא תלת מיא [עד שמגיע לברכת הארץ] ומזוג ולא מזוג מיקרי שפיר חי כדאיתא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף ע.) דקתני דאינו חייב עד שישתה חי ומוקי לה במזוג ולא מזוג.

רש"י נ"א ע"א & רמב"ם ברכות ז':ט"ו

רש"י: חי – שמוזגו במים לאחר שנתנו בכוס חי אבל לברך עליו חי הא אמרן במתני' אין מברכין אי נמי חי בלע"ז פרישׁ"ק להביאו מן החבית לשמו:
רמב"ם: צָרִיךְ שֶׁיָּדִיחַ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מִבִּפְנִים וְלִשְׁטֹף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ. וִימַלְּאֶנּוּ יַיִן חַי. וְיַיִן שֶׁהִגִּיעַ לְבִרְכַּת הָאָרֶץ נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם בְּדֵי שֶׁיְּהֵא עָרֵב לִשְׁתִיָּה.

שולחן ערוך או"ח קפ"ג:א'–ד' (הלכות כוס של ברכה)

א': כוס של ברכה טעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ ואם הוא נקי ואין בו שיורי כוסות אינו צריך:
ב': יתן היין לתוכו חי עד שמגיע לברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבח הארץ: הגה וי"א דאם היין אינו חזק אינו צריך למוזגו [טור] וכן נוהגים באלו הארצות ויוציאנו מן החבית לשם ברכה [טור בשם רש"י] ונראה דלדידן שאין לנו הרבה יין א"צ רק לשפכו מן הקנקן ששומרים בו היין לשם ברכה וחבית לאו דוקא וכן נוהגין במדינות אלו וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדותיו:
ג'–ד': צריך לחזור אחר כוס שלם: מקבלו בשתי ידיו וכשמתחיל לברך נוטלו בימינו ולא יסייע בשמאל:

ערוך השולחן או"ח קפ"ג:ב', ה' (שבח הארץ וכבוד הכוס)

ולמה בברכת הארץ? כדי להודיע שבח הארץ, שיינותיה חזקות וצריכים מזיגה במים. ואף על פי שמברכין בחוץ לארץ, מכל מקום מדאינו מוזג עד ברכת הארץ – מוכח דכוונתו לשבח הארץ. וביינות שלנו שא"צ מזיגה – אינו צריך למוזגו כלל. ומקבלו בשתי ידיו כדי להראות חביבות המצוה, שמקבלו בכל כוחו. וכשמתחיל לברך נוטלו בימינו, כדי שלא יראה עליו כמשוי.

Why Wine Dilution Closes Perek 7: *Zimmun* culminates over a **Cup of Blessing (כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה)**. R. Yosi b. R. Chanina (50b) reveals that for this cup, **even Chachamim concede to R. Eliezer**: ordinary drinking permits undiluted wine, but a mitzvah cup demands **מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר** — choice, ready-to-drink wine, honored with ten formal protocols (rinsed inside & out, full, received in both hands to show eagerness, then held in the right alone so it does not look like a burden, lifted a *tefach*, and watched closely, AHS 183:5)!

- **The Famous Contradiction:** 50b requires *diluting* כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, yet 51a requires it to be **חַי וּמָלֵא** (undiluted & full)! Four classic Rishonim resolutions:

- **3. Rashi (51a):** Either pour חַי into the cup and mix right before blessing, or חַי means *fresh* (פְּרִישָׁק) drawn straight from the cask for the blessing.
- **4. Alternate Tosafot/Rosh:** חַי describes the **cup** itself — whole and unchipped (שָׁלֵם, O.C. 183:3).

- **1. Rif, Rambam (7:15) & S.A. (183:2):** Pour it חַי initially, then add water at *Birkas HaAretz* (עַל הָאָרֶץ) to showcase the legendary potency of Eretz Yisrael's wine (שֶׁבַח הָאָרֶץ).
- **2. Rabbeinu Tam (Rosh):** Start partially diluted (מָזוּג וְלֹא מָזוּג, still called חַי) so the cup is already full (מָלֵא), then top off with drops at *Birkas HaAretz*.

SHORT EPILOGUE — HALACHA L'MAASEH & TRANSITION TO PEREK 8

הלכה למעשה | סיכום קצר (או"ח קפ"ג, קצ"ה, ר"ב, ר"ד, ער"ב)

- **Drops of Water in the Cup (O.C. 183:2, AHS 183:2):** Though legally unnecessary for today's weaker wines (Rema), many follow the *Beis Yosef* / Kabbalistic custom of adding a few drops of water to the *Kiddush* or *Zimmun* cup (symbolizing *chesed* tempering *gevurah*) — just enough without weakening the wine's taste.
- **Bridge into Perek 8 (אֵלּוּ דְּבָרִים):** Closing Perek 7 with the honor of the *Zimmun* wine cup (כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה) and wine dilution leads straight into Chapter 8, where *Beis Shammai* and *Beis Hillel* open with the exact order of blessings over the cup of wine vs. the day (עַל הַיּוֹם vs. עַל הַיַּיִן) and meal etiquette!

- **Shabbos & Simcha Tables (O.C. 195:1–3, M.B. 195:6):** Two tables in one room combine for *Zimmun* (2+1 → 3, or 5+5 → 10 אֱלֹהֵינוּ) whenever *any* diners see each other or one waiter serves both — even without prior intent (M.B.). Across two rooms, prior intent + sightline/waiter joins them unless a road/path separates the buildings (waived at a wedding meal, AHS 195:2). Everyone must hear the *Zimmun* call clearly.
- **Modern Undiluted Wine (O.C. 202:1, 204:5, 272:5):** Halacha follows Chachamim — undiluted wine always gets בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן (never הָעֵץ). Because modern wines are already fermented to ready-to-drink strength (not 3:1 Talmudic concentrate), **Rema** (183:2, 272:5) rules our wines are *better* undiluted for both *Kiddush* and *Birkas HaMazon*.